

**ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ЕКОНОМІКИ**

Монографія

Харків. Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014

УДК [378.2:33]:005.336.2

ББК 65.24

Ф 79

Рецензенти: докт. екон. наук, професор, завідувач кафедри управління персоналом і економіки праці Одеського національного економічного університету *Никифоренко В. Г.*; докт. екон. наук, професор кафедри управління персоналом та економіки праці Донецького національного університету *Шаульська Л. В.*

Рекомендовано до видання рішенням вченої ради Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Протокол № 3 від 28.10.2013 р.

Авторський колектив: докт. екон. наук, професор Пономаренко В. С. – вступна стаття; докт. екон. наук, професор Назарова Г. В. – вступ, п. 2.2, висновки; канд. екон. наук, доцент Наумік К. Г. – п. 1.1; докт. екон. наук, професор Пушкар О. І., аспірант Сергієнко О. В. – п. 2.7; докт. пед. наук, професор Колбіна Т. В. – п. 2.6; докт. екон. наук, професор Українська Л. О., аспірант Знак К. О. – п. 1.4; канд. екон. наук, доцент Завгородня О. С. – п. 1.2; канд. екон. наук, викладач Назаров Н. К. – п. 2.5; канд. екон. наук, викладач Голубєва Т. В. – п. 1.3; викладач Ромашова Я. В. – п. 2.1; канд. екон. наук, доцент Ушкальов В. В. – п. 2.3; канд. екон. наук, доцент Лугова В. М. – п. 2.4.

Ф 79 Формування професійних компетентностей в умовах інформаційної економіки : монографія / В. С. Пономаренко, Г. В. Назарова, К. Г. Наумік та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 220 с. (Укр. мов.)
ISBN 978-966-676-558-4

Розглянуто проблеми формування професійних компетентностей в умовах інформаційної економіки, а саме визначено концептуальні підходи до формування професійних компетентностей в умовах інформаційної економіки. Досліджено інституціональні реформи в контексті проблеми формування професійних компетентностей та працевлаштування молоді в умовах інформатизації. Розглянуто професійне навчання в аспекті вдосконалення освітньо-кваліфікаційної структури персоналу, проаналізовано роль міжкультурної комунікації та корпоративної культури у формуванні професійних та корпоративних компетентностей, розвинуто методичні підходи до мотивації формування професійних компетентностей та підготовки інноваційних фахівців.

Рекомендовано для підприємців, науковців та молодих учених, які займаються проблемами розвитку компетентностей.

УДК [378.2:33]:005.336.2

ББК 65.24

© Пономаренко В. С., Назарова Г. В., Наумік К. Г., Пушкар О. І., Колбіна Т. В.,
Українська Л. О., Завгородня О. С., Назаров Н. К., Голубєва Т. В., Ромашова Я. В.,

ISBN 978-966-676-558-4 Ушкальов В. В., Лугова В. М., Знак К. О., Сергієнко О. В., 2014

вмотивованість даних категорій персоналу до навчання існуючими методами та відповідно низький результат через відсутність цієї зацікавленості.

Таким чином, здійснений аналіз свідчить про певну тенденцію, яка сформувалася на промислових підприємствах, пов'язану з орієнтацією роботодавців на мінімальні фінансові витрати на проведення професійного навчання власних працівників за потребою. Головною причиною цього є низька зацікавленість учасників соціально-трудоих відносин (роботодавця та найманого працівника) в самому навчанні новим компетентностям, відповідно й низька результативність, пов'язана з використанням неефективних методів професійного навчання. У зв'язку з чим даний процес має бути спрямований на максимальне задоволення потреб та інтересів його учасників з урахуванням динаміки старіння знань та розвитку нових компетентностей в умовах інформаційної економіки.

2.3. Психологічні аспекти формування професійної компетентності засобами інформаційно-комунікаційних технологій

Аналіз спеціалізованої літератури показує, що проблема використання інформаційних комунікаційних технологій в освіті розглядається, як правило, в аспекті підвищення ефективності освітнього процесу. Цю проблему досліджували такі автори, як: Л. Акиншина, Г. Дацюк, С. Диго, Г. Можаяєва, М. Зелман, А. Майстренко та ін. [3; 46; 49; 60; 70; 111]. У той же час, слід зазначити, що призначення й функції інформаційних технологій є значно масштабнішими й різноманітнішими: їх роль не зводиться тільки до забезпечення дидактичних цілей. ІКТ також відіграють велику роль у формуванні професійної й особистісної свідомості студента, визначають специфіку системи особистісних стосунків, а також впливають на розвиток ціннісно-орієнтаційної та мотиваційної сфери особистості.

Закон України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки" основним завданням розвитку інформаційного суспільства в Україні визначає "сприяння кожній людині на засадах широкого використання сучасних ІКТ-можливостей створювати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та надавати послуги, повною мірою реалізуючи свій потенціал, підвищуючи якість свого життя і сприяючи сталому розвитку країни на основі цілей і принципів, проголошених Організацією Об'єднаних Націй, Декларацією принципів та Плану дій, напрацьованих на Всесвітніх зустрічах на вищому рівні з питань інформаційного суспільства

(Женева, грудень 2003 року; Туніс, листопад 2005 року) та Постанови Верховної Ради України від 1 грудня 2005 року "Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні" [150].

Визначені Законами України [149; 150] цілі інформатизації суспільства обумовлюють необхідність, у першу чергу, подальшого формування нормативно-правової бази, здатної заповнити правовий вакуум за наступними напрямками:

нормативно-правова база обліку роботи викладача зі створення електронних навчальних курсів і комп'ютерного тестування: положення про облік робочого часу викладача зі створення електронних навчальних курсів і комп'ютерного тестування; Методики обліку робочого часу викладача зі створення електронних навчальних курсів і комп'ютерного тестування; визначення понятійно-категоріального апарату: "електронний курс", "електронне видання", "електронний навчальний курс", "електронний підручник";

нормативно-правові питання авторського права на створювані електронні курси, комп'ютерні тести й оплати авторського права: складання методичних рекомендацій з питань захисту авторського права на створювані електронні курси, комп'ютерні тести й оплати авторського права, включаючи питання механізму захисту порушеного авторського права;

нормативно-правова база обліку робочого часу викладача дистанційного навчання й співвідношення із традиційною "академічною" годиною: створення положення обліку робочого часу викладача дистанційного навчання й методики обліку робочого часу викладача дистанційного навчання;

складання схеми організаційно-розпорядчої документації вищого навчального закладу з питань організації й функціонування дистанційного навчання, організації й проведення тестування [58].

Визначені таким чином нормативно-правові засади навчальної створюють категоріально-понятійне та правове поле для реалізації навчальної діяльності з ІКТ, успішність реалізації якої значною мірою обумовлюється врахуванням психологічних особливостей її суб'єктів. У зв'язку з цим особливої важливості набуває дослідження психологічних передумов та процесів, що зазнають змін під час застосування ІКТ [204]. З огляду на те, що інформаційні технології несуть не тільки величезний потенціал, але й містять у собі значні загрози для перебігу особистісних і соціальних процесів, що при неправильному застосуванні ІКТ можуть призвести до значних моральних, психологічних і економічних втрат, стає актуальним визначення характеру впливу ІКТ на розвиток професіонала, пошук і оптимізація шляхів формування його особистісних

якостей та професійних компетентностей у контексті сприяння гармонійному та всебічному розвитку особистості.

Сформувати професіонала, здатного не тільки орієнтуватися у величезному спектрі ІКТ, а й здатного адаптуватися до змін у цій гранично динамічній сфері людської життєдіяльності, здатного ефективно оцінювати й використовувати необхідну інформацію й при цьому зберігати гуманістичну спрямованість і загальнолюдські цінності – саме це стає пріоритетним завданням вищих навчальних закладів. У зв'язку з цим важливим аспектом у вивченні проблеми інформатизації суспільства є концепція реалізації індивідуально-орієнтованого навчання при використанні інформаційних і комунікаційних технологій. Л. Акиншина, Е. Баликіна, М. Зелман, А. Майстренко, І. Морев, І. Якиманська та інші у своїх роботах сформулювали дидактичні принципи індивідуально-орієнтованого навчання в умовах використання засобів ІКТ [46]. Проте лише врахуванням особливостей студента в дидактичному процесі психологічна проблематика ІКТ не вичерпується.

При комплексному застосуванні ІКТ у навчальному процесі особистість того, кого навчають, розглядається не як засіб для досягнення мети підвищення ефективності та якості навчання, а як основна цінність усього освітнього процесу, кінцевий результат, заради якого й використовуються сучасні засоби науки й техніки [46].

Ще один аспект проблеми представляє формування інформаційно-комунікативної компетентності професіонала в самій сфері професійної діяльності, що визначає актуальність вивчення специфіки оволодіння ІКТ в економіці, управлінні й бізнесі. Методологічні основи цих процесів на сьогоднішній день розробляються такими дослідниками, як: А. Данілін, А. Слюсаренко, М. Желе-ни, Ю. Сіміонов, Г. Титоренко [45; 65 – 67].

Функціональність ІКТ не обмежується особистісним рівнем. Зміни в структурі та якості інформаційних процесів, що супроводжують сучасний етап розвитку суспільства, призводять до формування в суспільній свідомості й практиці специфічної сфери, що включає в себе інституціональні, функціональні й технологічні явища сублімації соціально-комунікативного досвіду. Академік Л. Бородкін, говорячи про найбільш характерну рису сучасного етапу розвитку ІКТ, відзначає, що нею є "...формування нових компонентів електронного середовища взаємодії. Цей процес породив нові методологічні підходи, програмні й апаратні рішення, нові терміни й поняття. Широке поширення одержали нові категорії: e-science, e-social Science, e-data, e-research, e-publications, e-culture, e-learning, e-business, e-banking, e-medicine, e-government тощо, які пов'язані

з розвитком розподіленої інфраструктури інформаційних технологій і ресурсів" [24]. Названі інформаційні явища дозволяють стверджувати про появу й розвиток соціальних феноменів суспільної свідомості, в основі яких лежать високотехнологічні комунікаційні процеси.

До основних факторів, що визначають тенденції в розвитку ІКТ і їх зростаючу роль у соціальному просторі й бізнесі, професор В. Трофімов відносить такі соціальні процеси, як:

1) глобалізація економічного простору (Globalization). Компанії можуть за допомогою ІТ вести справи на світовому ринку, де завгодно, негайно одержуючи достатню інформацію для прийняття ділових рішень;

2) зближення (Convergence). Згладжуються відмінності між промисловими виробами й послугами, інформаційним продуктом і засобами його одержання, їх професійним і побутовим призначенням і використанням;

3) ускладнення інформаційних продуктів і послуг (Informational Products and Services Complication). Інформаційний продукт у вигляді програмно-апаратних засобів, баз, сховищ даних, служб експлуатації й експертного забезпечення має тенденцію до постійного розвитку й ускладнення;

4) здатність до взаємодії систем і технологій (Interoperability). Знімаються проблеми оптимального обміну даними між комп'ютерними інформаційними системами. Обмін між системою й користувачами, проблеми обробки й передачі даних і формування необхідної інформації набули статусу провідних технологічних проблем;

5) ліквідація проміжних ланок (Disintermediation). Розвиток здатності до взаємодії однозначно приводить до спрощення доставки інформаційного продукту до споживача. Стає непотрібним ланцюжок посередників, якщо є можливість розміщувати замовлення й одержувати необхідне безпосередньо за допомогою інформаційних систем [64].

Очевидно, що досконале володіння організацією та її персоналом ІКТ у сфері ведення бізнесу дозволяє перевести всі перераховані процеси в конкурентні переваги, реалізувати наявний потенціал, легко перетворюючи інформаційний ресурс у капітал компанії.

Проте оволодіння ІКТ на тому рівні досконалості, який дозволив би формувати компетентності організації, є досить специфічною проблемою, яка включає безліч як позитивних, так і негативних проявів, де тільки системне врахування чинників і обумовлює рівень досягнення кінцевого результату.

До позитивних моментів оволодіння й упровадження ІКТ В. Трофімов відносить такі, як: збільшення для особистості свободи вибору; можливість

створювати й використовувати необхідні для життєдіяльності електронні комунікації; незалежність від географічного розташування; можливий доступ у єдину мережу різних баз даних; забезпечення постійної інтерактивної взаємодії (діалогу), тобто безперервного зворотного зв'язку між учасниками інформаційного обміну; різке підвищення ступеня відповідальності й формування нової, більш високої й стійкої самооцінки; полегшення доступу до "істини"; зростання ступеня комфорту використання інформації й технологій у практичних областях діяльності [64].

Реалізація названих індивідуальних і соціальних ефектів може бути проведена шляхом відносно малозатратної державної політики, комплексної бізнес-стратегії, багатокomпонентної й цілеспрямованої модернізації системи освіти.

У той же час, розвиток ІКТ має й негативні аспекти, пов'язані зі змінами характеру комунікації: "беззахисність особистості перед вторгненням держави й комерційних структур у приватне життя; розширення можливості одержання (добування) даних про будь-якого індивідуума; загроза особистій автономії як зворотний бік свободи; можливість маніпуляції даними постачальниками інформації; звикання до "життя" у віртуальному просторі й загроза моральному імунітету особистості внаслідок "фанатичної" відданості комп'ютерам і вірі в їх непогрішність" [64].

Уникнути перерахованих загроз можна тільки при наявності громадянського суспільства з розвинутою системою соціального контролю, високим рівнем моральної відповідальності в системі державного регулювання ІКТ, багаторівневою збалансованою системою інформаційної безпеки й високоякісною підготовкою фахівців різних галузей у сфері ІКТ.

Частину ефектів від розвитку ІКТ можна умовно зарахувати до нейтральних – їхні наслідки можуть бути як позитивними, так і негативними залежно від рівня розвитку суспільства й контексту ситуації: змінюється модель професійної кар'єри – з'являються нові форми професійної діяльності, відмінністю яких є можливість працювати, не виходячи з дому (технології телероботи); виникає такий феномен, як віртуальний роботодавець і віртуальний працівник; з'являється нова система наймання (електронна біржа праці) та соціального страхування працівників, зменшується значення профспілок; створюється ефемерна єдність віртуального світу з будь-якою кількістю людей одночасно, яка, є нестійкою і може зруйнуватися в одну мить, наносячи його творцеві психологічну травму; реальне суспільство індивідуалізується й зазнає високого рівня фрагментації [64].

Особливим аспектом, який вимагає розгляду при впровадженні ІКТ є вплив ІКТ на психіку особи, яка навчається. Зміна характеру одержання й обробки інформації призводить до перебудови цілого ряду психічних процесів, що може мати як позитивні, так і негативні наслідки.

ІКТ дозволяють підвищити ефективність навчання завдяки створенню оптимальних функціональних станів, що підвищують спроможність мозку до засвоєння інформації, забезпечити так зване психофізіологічно орієнтоване, інтерактивне навчання, при якому забезпечується управління функціональним станом особи, що навчається, та індивідуальне, фізіологічно обґрунтоване дозування інформаційного навантаження залежно від наявного психофізіологічного стану.

Серед труднощів, що виникають при застосуванні ІКТ у навчальній діяльності, Г. Дацюк виділяє такі:

1. Формалізація знань. Знання в умовах системи "людина–комп'ютер" знеособлюються, що згодом може призвести до вгасання пізнавального інтересу.

2. Формалізація відносин. Спрощення й мінімізація безпосередніх міжособистісних контактів може приводити до формування комунікативних бар'єрів у безпосередній комунікації.

3. Надлишкова мотивація. Під час відсутності безпосереднього зворотного зв'язку процеси мотивації стають неконтрольованими ззовні, що при високій ймовірності потрапляння в потокові мотиваційні стани може призводити до неоптимальної мотивації й виснаження ресурсів організму.

4. Психологічне несприйняття вчителя учнями внаслідок втрати емоційного контакту й спрощеного представлення про почуття й відносини.

5. Зростає ймовірність формування функціональної асиметрії півкуль мозку [46].

Дослідження психології користувачів мережі Інтернет дозволили Д. Карнаухову визначити певні закономірності в динаміці психічних процесів [74]. Він звертає увагу на необхідність урахування таких психологічних моментів при використанні ІКТ у навчальному процесі:

1) ті новоутворення, які виникають під впливом ІКТ, переносяться в умови традиційного спілкування. Дослідження психологів показали, що значно підсилюються вимоги до точності формулювань, логічності й послідовності викладу, підвищується значення рефлексії, однак при цьому ж знижується роль емоційних засобів спілкування;

2) особливості традиційної діяльності стають властиві й комп'ютеризованій діяльності. Особливо це помітно в сучасних освітніх ресурсах, де спостерігається

присутність автора, візуалізація й відтворення реальних образів досліджуваних об'єктів, елементи "олюднення" програм і почасти самих комп'ютерів.

Існування таких протилежно спрямованих впливів формують складну й суперечливу структуру різних видів діяльності (у тому числі й навчально-пізнавальну), що обумовлює необхідність більш високих вимог до нервово-психічної стійкості особистості й наявності розвинутої системи моніторингу психоемоційного стану, самоконтролю й саморегуляції особи, яка навчається.

Як відзначає Дацюк Г. І., у психологічних наслідках комп'ютеризації слід розрізняти потенційний і реалізований її вплив, те, що декларується і те, що реально досягається. Комп'ютеризація впливає не тільки на розвиток пізнавальної, але й мотиваційної сфери особистості, її самосвідомість, підвищує інформативну ємність змісту заняття, активізує навчальну діяльність викладача й студента, визначає цілеспрямованість, прискорює темп навчальних дій і розвиток навичок навчальної праці [46].

Впливи на психічний розвиток можуть бути як навмисними, так і ненавмисними; результати, що досягаються, можуть відповідати поставленим цілям або бути побічними стосовно цих цілей.

Характерною особливістю використання ІКТ у навчанні є створення штучного сенсорного середовища. Штучні сенсоривні періоди відтворюють міжкульові співвідношення, властиві більш раннім віковим періодам, і пов'язані з активізацією субдомінантної півкулі, що підвищує ефективність засвоєння інформації (так звана "активізація ранньої установки на навчання") інформація, що надходить, оцінюється мозком як статистично рідка й високоінформативна, тому зростає й продуктивність запам'ятовування. Фактори штучного сенсорного середовища М. Сандомирський класифікує у такий спосіб:

концентрація уваги;

руйнування звичних стереотипів сприйняття;

відмова від стереотипів мислення, коли логічний шлях не приводить до результату, внаслідок чого відбувається активізація розумових процесів на підсвідомому рівні [164].

Діяльність з ІКТ не є однорідною і має певну специфіку залежно від рівня структурованості завдань, що вирішуються. При вирішенні завдань стандартизованої діяльності по запам'ятовуванню інформації, утриманню уваги, забезпеченню швидкості реакції тощо – зосередження уваги досягається шляхом безперервної зміни ситуації, а при вирішенні творчих завдань – шляхом парадоксального змісту інформації що надходить.

Також М. Сандомирський стверджує, що необхідно організувати інформаційний потік, який впливає на людину, таким чином, щоб максимізувати всі викладені фактори, тобто формувати керовані штучно сенсорні середовища й потім використовувати їх з метою підвищення ефективності [164].

Під впливом ІКТ значно змінюється й мотиваційна сфера студента. При цьому в ній переважний розвиток одержують пізнавальні мотиви, що в комплексі з потоковими станами можуть обумовлювати спрямованість діяльності та її стійкість у значній часовій перспективі [185].

Серед теоретичних передумов формування стійкої мотивації Г. Дацюк зазначає такі:

1. Особистісна мотивація досягається в ім'я суспільних інтересів, небажанням відстати від інших.

2. Інтерес до предмета пізнання має предметну спрямованість, що виражається в різному відношенні до змісту навчання (слухати або аналізувати), до видів діяльності (прості, складні завдання).

3. Урахування психофізіологічних властивостей, які виражаються в сильній або слабкій збудливості, силі мотивів, здатності поширювати їх на інші предмети, здатності долати труднощі, актуалізувати необхідний у даній ситуації мотив, прийняти потрібне рішення [46].

Зміни в структурі особистості, пов'язані із впливом ІКТ відрізняються масштабністю, тривалістю існування, зворотністю, автономністю й іншими характеристиками. До локальних психічних змін може бути зараховано: використання комп'ютерного сленгу, зміни порогів чутливості у перцептивній сфері. Прикладом глибокої зміни може бути сленг-залежність, синдром хакера, девальвація структури цінностей особистості й формування комп'ютерної залежності. Втім, характер і закономірності змін особистості на сьогоднішній день вивчені недостатньо, у зв'язку з чим актуальною стає проблема психолого-педагогічної й медико-фізіологічної експертизи проектів з упровадження ІКТ.

Труднощі забезпечення якісної експертизи проектів упровадження ІКТ полягають у відстроченій появі більшості негативних психологічних змін, але безпека психічного й фізичного здоров'я особи, що навчається, все-таки є провідним пріоритетом. Тривалість моніторингу ефектів від упровадження ІКТ проекту входить у суперечність із високою динамікою самих ІКТ. Як варіант вирішення цього протиріччя може бути запропонована багатоетапна процедура експертизи проекту, що дозволяє проводити наступний моніторинг психічних змін також і в процесі використання інформаційних систем.

Характерним прикладом упровадження ІКТ-технологій в освітній процес може бути застосування Інтернет-технологій, що дають можливість здійснення позитивних перетворень особистості на основі якісної зміни комунікативної й пізнавальної діяльності, самого стилю навчання. При роботі в мережі Інтернет відзначається підвищення активності особи, що навчається, зростає самостійність і індивідуалізація підходу до навчання, що викликане наявністю величезної кількості інформації, з'являється розкутість у спілкуванні, долаються стереотипи авторитарного стилю взаємодії педагога й студента.

Усе це стимулює розвиток особистості, що проявляється через формування таких професійно важливих якостей, як: ініціативність, мобільність, вміння відстоювати свою точку зору, самостійність суджень та відповідальність. Негативною стороною цих процесів є те, що інтенсивний інтелектуальний і творчий розвиток не гарантує успішної адаптації студента до запитів і вимог соціального середовища і незадіяним залишається потенціал його соціального та емоційного інтелекта.

Реальною залишається й інтернет-залежність, яка на сьогодні не має сто відсоткових засобів профілактики і може з'явитися в особи будь-якого віку. Психологічні наслідки цього явища – соціальна ізоляція (часткова або повна відмова від спілкування з іншими людьми, замкнутість у спілкуванні, заміна реальних друзів віртуальними, ослаблення емоційних реакцій, істотне звуження сфери інтересів, озлобленість) [74]. Виникнення різних видів інтернет-залежностей обумовлене високою ймовірністю потрапляння в потокові стани [185], які при всій їхній мотиваційній привабливості й силі, можуть стати джерелом формування деструктивних ірраціональних концепцій, що призводять до деформації в ієрархії цінностей людини й регресивних процесів у структурі спрямованості. Профілактика й подолання цих явищ багато в чому визначаються рівнем розвитку рефлексії, що розуміється як здатність до усвідомлення власної діяльності особою, що навчається, оцінки рівня успішності окремих дій і її вдосконалювання на основі виявлених зв'язків і закономірностей. Розвитку рефлексії студента при роботі з ІКТ і повинна бути присвячена значна частина роботи педагога.

Такі форми інтернет-спілкування, як електронна пошта, соціальні мережі, чати, блоги привели до актуалізації навичок письмового спілкування, які були кілька десятиліть піддані поступовому вгасанню внаслідок розвитку телефонного зв'язку й телекомунікацій. Прагнення до підвищення якості комунікації в перерахованих формах привело до зростання мотивації оволодіння письмовою мовою. Остання при цьому зазнає змін як з боку стилістики, так і впровадження

нових графічних знаково-символьних форм (смайли, піктограми), що не властиві традиційній письмовій мові.

Виникла своєрідна субкультура й етикет електронної ділової й особистої переписки, специфічна символна мова для передачі інформації про стан співрозмовника, його емоції, настрої, почуття. Негативною стороною цього явища виступає загроза появи шаблонів і стереотипів сприйняття в результаті дискретизації емоцій, і, як наслідок, втрата розпізнавальної здатності до їхнього сприйняття в реальному житті. Будучи по своїй природі аналоговим процесом, емоції досить важко піддаються дискретизації, у процесі якої втрачаються емоційні відтінки й відчуття їх природності.

Ще однією особливістю впровадження ІКТ є звільнення виконавця від виконання рутинних операцій і відмирання частини навичок, що формують системні й когнітивні процеси людини. До числа таких слід віднести: відсутність потреби в обчислювальних навичках (при проведенні обчислень ІКТ залишають актуальними тільки навички введення даних і інтерпретації отриманого результату); відсутність необхідності розуміння внутрішньої структури процесу (що не дозволяє самостійно одержати інформацію про якість отриманого рішення, не дає можливості знайти й усунути помилку у випадку збою програми); формування тенденції до вирішення завдань "за аналогією" (на підставі наявних шаблонів і прецедентів) і вгасання здатності до творчого пошуку; у силу зниження здатності контролювати процес відбувається девальвація вольових зусиль і, як наслідок – прагнення їх уникнути.

У зв'язку із цим формулюється комплекс виховних завдань педагога по профілактиці й усуненню даних загроз діяльності особи, що навчається:

направити зусилля студента на самостійне вироблення нових знань, що представляють результат пізнавального процесу;

емоційний розвиток, що актуалізує незадіяні емоційні ресурси;

формування вольових якостей як елемента структури мотивації й спрямованості особи, яка навчається.

Таким чином, наслідки застосування ІКТ в освіті для досягнення бажаного результату обумовлюють необхідність забезпечення системної роботи держави, вищого навчального закладу, викладача й студента, що передбачає мінімізацію згаданих загроз і створення умов для максимізації позитивних ефектів. Важливу роль у цьому процесі призначений відігравати викладач. Будучи безпосереднім джерелом передачі компетентності й, одночасно еталонною моделлю реалізації ІКТ на практиці, викладач у нових умовах повинен

відповідати постійно зростаючим вимогам, що якісно різняться з тими, які пред'являлися раніше до сфери професійно-комунікаційної підготовки педагога.

До специфічних особливостей сфери ІТ-освіти, які необхідно враховувати при вирішенні існуючих проблем підготовки фахівців слід зарахувати:

по-перше, ІТ-освіта відрізняється безперервним і швидким зростанням вимог до кваліфікації фахівців. Відповідно постійно зростають і вимоги до системи ІТ-освіти [49]. Це робить актуальним наявність у викладача не просто компетентності у використанні ІКТ, а й здатності постійно розвиватися, швидко оволодіваючи новими технологіями в міру їх появи. Вирішення цього завдання передбачає володіння викладачем мета-знаннями й мета-вміннями, що дозволяють опановувати зазначені знання й вміння в сфері ІКТ;

по-друге, технологічна й інформаційна глобалізація диктує необхідність відповідати міжнародним стандартам й вимогам до кваліфікації ІТ-фахівців і, відповідно, висуває нові вимоги до національних систем підготовки кадрів [49]. Дана особливість робить актуальним наявність у викладача здатності перебудувати навчальний процес і приводити його у відповідність із оновленими стандартами, що резюмуючи можна позначити як володіння мета-дидактичними знаннями й вміннями. Викладач має не тільки навчати технології, а й навчати навчатися;

по-третє, висока швидкість відновлення технологій перетворює ІТ-освіту у постійний процес, який не повинен перериватися протягом усієї професійної діяльності кожного фахівця [49]. Отже, для педагога обов'язковою є наявність комплексу особистісних якостей, що обумовлюють успішність його зусиль у даній сфері й таких, що стосуються його мотивації, цілеспрямованості в розвитку, стресостійкості й відкритості до змін.

Компетентність у сфері ІКТ представляється як комплексна інтегральна характеристика професіонала, що включає дві макро-складових: комп'ютерну грамотність як володіння технологіями й інструментарієм ІКТ і психологічну готовність до здійснення ІКТ (що включає в себе: ціннісно-світоглядний компонент; акмеологічну складову; психологічну структуру діяльності в системах "людина-комп'ютер", "людина-знак"; формування позитивного відношення до оволодіння комп'ютерною грамотністю).

Визначаючи структурні елементи професійної ІКТ-грамотності фахівця доцільно скористатися моделлю, запропонованою М. Зелманом (рис. 2.4).

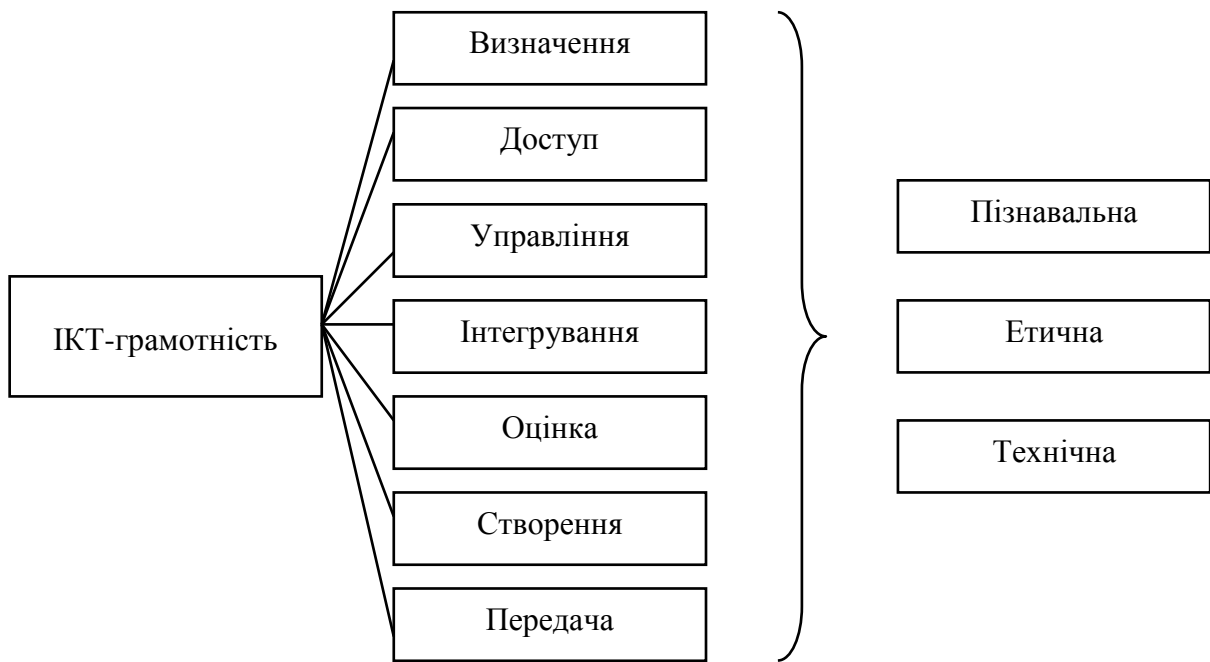

Рис. 2.4. Модель професійної грамотності у сфері ІКТ [60]

Розглядаючи професійну грамотність у сфері ІКТ як інтегральний прояв її трьох основних функцій, в якості критеріальної основи для формування та оцінки її структурних складових М. Зелман використовує операційні елементи структури діяльності, зміст яких визначається таким чином:

визначення – формулювання завдання дослідження для полегшення пошуку інформації;

доступ – знаходження й добування інформації з різних джерел;

оцінка – висновок про корисність і достатність інформації для досягнення певної мети;

управління – організація інформації для її наступного знаходження;

інтегрування – узагальнення або інший вид синтезу інформації, взятої з різних джерел;

створення – генерування або адаптація інформації для досягнення певної мети із вказівкою ключового питання й підтверджувальної інформації;

передача – адаптація інформації для певної аудиторії [60].

Психолого-педагогічні принципи організації комплексного комп'ютерного навчання повинні формулюватися на основі базових принципів традиційного навчання з урахуванням специфіки ІКТ. До них можуть бути віднесені такі:

1. Принцип урахування індивідуальних психофізичних особливостей спрямований на всебічне врахування здатностей, бажань, мотивів, інтересів і переваг особи, яка навчається, її індивідуальних особистісних властивостей: темпера-

менту й вольових якостей, особливостей мислення, особливостей сприйняття, пам'яті, уваги, мотивації, самооцінки, рівня домагань, соціального статусу.

2. Принцип розвитку комунікативних здібностей особистості, що припускає формування вміння правильно спілкуватися, поважаючи навколишніх, відстоюючи свою точку зору, свою позицію.

3. Принцип самооцінки індивідуума, заснований на збереженні його індивідуальної волі, розкритті його інтелектуальних і творчих здібностей.

4. Принцип визначення особи, яка навчається, як активного суб'єкта пізнання, тобто особи, якій притаманна власна активність, самостійний вибір мети, способів і траєкторії навчання.

5. Принцип соціалізації особи, яка навчається, заснований на вимогах соціуму, пов'язаний із психологічним дискомфортом випускника, що потрапив після закінчення школи в нові соціальні умови.

6. Принцип самостійності, що основним пріоритетом комплексного комп'ютерного навчання визначає створення умов для самостійної навчальної діяльності студента.

7. Принцип опори на суб'єктивний досвід особи, що навчається, який припускає вибір необхідних для конкретного індивідуума педагогічних впливів для максимальної індивідуалізації й диференціації навчання [46].

Одним із ключових напрямів підвищення ефективності освітньої діяльності у сфері ІКТ ВНЗ може стати побудова Системи відкритої освіти (СВО). Принципами побудови СВО традиційно виступають такі, як:

1. Відкритість до національної освітньої системи. Свобода участі в національних освітніх асоціаціях.

2. Відкритість до світової освітньої системи. Свобода участі в міжнародних освітніх асоціаціях.

3. Свобода участі в об'єднаннях освітніх, промислових, наукових, суспільних та інших організацій, коли це не застережене Законом.

4. Відкритість до форм і шаблів навчання, свобода їх вибору і свобода їх зміни тим, хто навчається.

5. Свобода конвертованості кредитів, дипломів і кваліфікацій, що присвоюються.

6. Свобода використання корпоративних інформаційних ресурсів.

7. Свобода корпоративного використання адміністративних ресурсів.

8. Відкритість і єдність адміністративного середовища.

9. Свобода міжвузівського переходу студентів.

10. Свобода випереджального одержання освіти із заліком раніше зданої звітності.
11. Свобода вибору студентом напрямку освіти.
12. Свобода вибору студентом індивідуальної освітньої траєкторії.
13. Відкритість навчальних програм до потреб розвитку регіону, забезпечення освітньої підтримки розвитку регіону.
14. Відкритість до індивідуалізації освіти (гуманізм, толерантність).
15. Свобода вибору місця, тривалості, мови й графіка навчання, варіативної частини навчального плану.
16. Свобода реалізації й розвитку можливостей і потреб студента. Відсутність цензу на початкові знання, вік, національність, мову спілкування, віросповідання.
17. Відкритість до контролю якості освіти.
18. Незалежність атестації якості.
19. Свобода вибору технології контролю знань, вмінь та навичок.
20. Відкритість інформації про якість знань, вмінь та навичок випускників [128].

Зазначений підхід відрізняється значним ступенем мобільності як суб'єктів освітнього процесу, так і його змісту та розподілу навчального навантаження в часі. Це дозволяє значно підвищити можливості ВНЗ щодо врахування індивідуальних та ситуативних особливостей та сприяє формуванню активної професійної позиції студента. При цьому навчання розбивається на стадії за узгодженням між студентом і викладачем, і може перериватися на тривалі строки або йти прискореними темпами.

Узагальнюючи існуючі уявлення про дидактичні підходи до формування та розвитку професійних і особистісних компетентностей, та розглядаючи їх з позицій освітнього процесу у ВНЗ, пропонується розглядати елементи формування ІКТ-компетентності у такий спосіб:

формування знань про типові способи прояву компетентності (шляхом інформування, повідомлення);

формування знань про типові контексти застосування компетентності та критерії їх оцінювання (шляхом інформування та узагальнення індивідуального досвіду);

формування вмінь застосування типових способів прояву компетентності (прийняття рішень) у типових професійних контекстах (ділові ігри, тренінг, практикум, професійні проби);

формування та актуалізація ціннісно-мотиваційних опор та зв'язок їх з освоєними способами прояву компетентної поведінки, усвідомлення особис-

тісного значення та інтеграція набутих знань та вмінь у систему життєвих пріоритетів (тренінг, самоаналіз, робота з образом-Я);

виховання вольових якостей, самоповаги та уточнення самооцінки;

розвиток здібностей та якостей, що пов'язані з типовими проявами компетентності та які складають основу професійного потенціалу особистості.

Кожний із зазначених елементів може існувати на одному з чотирьох рівнів володіння компетентністю:

1. Неусвідомлена некомпетентність – це стан, у якому людина не віддає собі звіт у тому, що діє неправильно.

2. Усвідомлена некомпетентність – це усвідомлення людиною того, що в неї немає навичок, необхідних для досягнення бажаної ефективності й успішності.

3. Усвідомлена компетентність – стан, при якому у людини з'являється підвищена орієнтованість, підвищений рівень знань. Людина знає й розуміє, що їй треба робити для досягнення успіху, і доти, поки вона додержується системи, якої її навчили, вона, загалом, домагається успіху.

4. Неусвідомлена компетентність – стан, при якому людина може інстинктивно й автоматично, не концентруючи уваги на своїх діях або взагалі не звертаючи на них уваги, діяти компетентно [111].

Використання зазначених рівнів у процесі послідовного переведення студента з першого рівня до четвертого дозволяє, відповідно, окреслити проміжні цілі та оцінити проміжні результати освітнього процесу в аспекті формування зазначених компетентностей.

Формування компетентності, яку опановує студент, приводить до якісних змін у структурі його особистісних характеристик та проявів [8; 70; 126]. Отже, оволодіння компетентністю є елементом розвитку особистості й повинно бути включене до більш широкого контексту – плану особистісного розвитку майбутнього професіонала, що реалізується засобами планування кар'єри та довгострокового особистісного цілепокладання.

Усвідомлення студентом останнього може бути використано для забезпечення мотивації щодо подальших особистісних змін та вдосконалення набутого. В той же час, ігнорування змін, що відбуваються у структурі цінностей студента під час набуття ним компетентності, може значно уповільнити процес особистісного зростання, або ж зробити набуті компетентності нестійкими та схильними до регресії.

Інструментом, що може забезпечити усвідомлення змін та зосередити увагу на процесі безупинного розвитку, є якісний зворотний зв'язок, можливість надання якого представляють інтерактивні методи навчання.

Формування ІКТ-компетентності студента є наслідком взаємодії зовнішніх чинників та цілеспрямованого впливу. Зменшити непередбачуваність зовнішнього впливу в даній ситуації дозволяє розвиток такої особистісної сфери, як самосвідомість. Остання є динамічною системою уявлень людини про саму себе, усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних та інших якостей, самооцінка цих якостей, а також суб'єктивне сприйняття зовнішніх чинників, що впливають на особистість [123].

Будучи головним об'єктом впливу в процесі виховання та джерелом енергії для подальшого особистісного розвитку, самосвідомість традиційно розглядається за трирівневою структурою: когнітивний компонент, основу якого складає самопізнання; афективний компонент, в основі якого знаходиться ставлення до самого себе; поведінковий компонент, що характеризується процесом саморегуляції [123]. Саме через проходження та рефлексію зазначених трьох рівнів досягається соціалізація набутого досвіду, вироблення нових особистісних утворень.

Отже, в процесі формування та розвитку ІКТ-компетентностей студентів має бути забезпечена послідовність інформаційних та емоційно-мотиваційних впливів, опосередкованих створенням відповідного проблемно-розвиваючого контексту і системи рефлексії діяльності. Узагальнюючи існуючі теоретичні підходи, що склалися в теорії та практиці виховання, можна запропонувати рефлексивний підхід до формування ІКТ-компетентності та таку структуру компонент (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Структурні компоненти системи формування ІКТ-компетентностей студентів, що мають підлягати рефлексії

Компоненти	Зміст компоненту
1	2
1. Цільовий	формування знань про цілі застосування особистісної компетентності
2. Оцінний	формування знань про переваги, що надає особистісна компетентність у професійній діяльності
3. Ціннісно-мотиваційний	визначення особистісного значення компетентності та її місця в структурі цінностей студента
4. Інформаційний	формування знань про можливі способи реалізації компетентної поведінки та вмінь їх здійснення

1	2
5. Інструментально-оцінний	формування знань про критерії оцінки ситуації, що використовуються для вибору варіантів компетентної поведінки
6. Контекстно-формуючий	створення динамічного контексту, що передбачає здійснення вибору за критеріями компетентної поведінки, та систематичне його ускладнення
7. Корекційний та ресурсно-підтримуючий	визначення ресурсів що необхідні для подолання наявних прогалин у прояві компетентної поведінки

Закріплення в свідомості та поведінці ефективних способів компетентної поведінки може бути досягнуто через інтенсивне емоційно-забарвлене переживання досвіду компетентної поведінки, що характеризуються підвищенням його статусу в ієрархії цінностей студента, або ж тривалим повторенням форм компетентної поведінки в різних контекстах, що поступово ускладнюються.

Найважливішим засобом розвитку активності, самостійності й, в остаточному підсумку, автономності студентів, є система творчих завдань. Активність у навчальному процесі проявляється не тільки в сумлінному виконанні вказівок викладача, але й в інтенсивності виконання завдання, що пов'язане з пошуками власних, індивідуальних шляхів його вирішення. Самостійність включає прагнення й уміння раціонально організувати роботу, без чужої допомоги виконати її, критично осмислити досліджуваний матеріал, зв'язати нові знання зі старими, виділити нові завдання, самостійно розв'язати виникаючі проблеми, відстояти свої переконання.

Автономність, у свою чергу, виникає в той момент, коли студент, усвідомлює себе повноцінним суб'єктом пізнання, готовим діяти активно й самостійно [119].

Одним із засобів формування активності та самостійності є проблемне навчання, сутність і педагогічний зміст якого полягає в тому, що студенти під керівництвом викладача беруть активну участь у вирішенні нових для них проблем, а це забезпечує оптимальне засвоєння знань, розвиток творчої самостійності й оволодіння способами добування й застосування знань.

Залежно від пізнавальних можливостей і здатностей, особливостей змісту навчального матеріалу й дидактичної мети заняття змінюється рівень проблемності, а разом з ним і ступінь самостійної пошукової діяльності від самого низького при вирішенні викладачем ним же сформульованої проблеми, до найвищого, коли студенти, усвідомивши проблему, вирішують її самостійно.

У процесі формування як особистісних, так і професійних компетентностей важливу роль відіграє корекція ціннісних орієнтирів студента. При цьому важливо привести його до думки про можливе існування інших цінностей і правил поведінки, крім власних, про можливість різної поведінки в схожих ситуаціях і про існування безлічі шляхів досягнення мети.

Пряма спроба вплинути на цінності студента в більшості випадків, як правило, не є результативною й призводить лише до посилення опору. Вплив на студента буде ефективним лише в тому випадку, якщо його вдасться підвести до потрібної думки так, щоб він вважав її своєю, отриманою самостійно й надалі захищав її як свою. Одним із ефективних інструментів для цього може стати застосування в навчальному процесі притч, історій, метафор та афоризмів. Н. Пезешкіан у рамках позитивної психотерапії виділяє ряд рефлексивних інструментів впливу, які називає притчами [119], сутність яких узагальнено може бути представлена таким чином:

історія як відображення існуючої ситуації – метафора, що містить ключові елементи поточної ситуації й дозволяє глянути на ситуацію з іншої точки зору, знизити розпал емоцій і дає можливість бути більш об'єктивним у оцінці;

історія як модель ситуації – включаючи в себе набір ключових елементів проблеми, метафора дозволяє звернути увагу на істотні зв'язки між ними й визначити тенденції подальших змін;

історія як зберігання досвіду – досвід, отриманий у процесі осмислення однієї історії може бути застосований при прийнятті рішень в інших подібних ситуаціях;

історія як носій норм – у метафорі, як правило, укладені соціально схвалені норми поведінки, цінність яких не піддається сумніву;

історія як альтернатива – включаючи в себе ті або інші варіанти вирішення проблеми (один або декілька з можливих), метафора дозволяє усвідомити й розширити можливість вибору, прийняти існування безлічі альтернатив;

історія як засіб зміни особистої позиції – ґрунтуючись на матеріалі, що викликає сильний емоційний відгук, метафора може привести до переоцінки власних вчинків, ситуації й прийняття нових ціннісних орієнтацій.

Власний приклад та системне відтворення компетентностей у контексті навчального та позанавчального спілкування викладача зі студентами також є дієвим чинником формування особистісних компетентностей студентів. При цьому імідж та поведінка викладача мають відповідати певним вимогам:

асертивність – впевненість у своїх діях та послідовність у поглядах та висловленнях. Ознаками асертивної поведінки є чіткість і ясність мови; щирість

у вираженні своїх переживань; прояв позитивного відношення до партнера й повага до себе; здатність змінити свою точку зору під впливом аргументів; вміння визнати власну помилку й відмова від обвинувачень інших людей у власних невдачах;

конгруентність – узгодженість вербальних та невербальних проявів;

надійність – зворотний зв'язок, що надається викладачем, буде сприйнятий з довірою тільки в тому випадку, якщо сам викладач викликає довіру. Демонстрація викладачем компетентності, що формується, не повинна показувати найвищий рівень майстерності, але зобов'язана відповідати тим стандартам, яких необхідно досягти студентам у процесі тренінгу. Якщо ж викладач показує занадто високий рівень майстерності, він ризикує створити дистанцію між собою й студентами, які відчують, що від них вимагають неможливого. У міру засвоєння знань і навичок викладач може демонструвати техніку більш високого рівня [99; 155];

здатність до ототожнення – вибір викладачем ефективних засобів навчання багато в чому обумовлений його усвідомленням існуючих труднощів та стану тих, кого він навчає [155]. Це потребує розвинутого вміння до розпізнавання емоційних реакцій та правильної інтерпретації невербальної поведінки, а також емпатії.

Знеособлювання комуніканта є характерною рисою багатьох комунікативних процесів у мережевому спілкуванні. Саме тому важливу роль у формуванні й розвитку ІКТ-компетентності студента повинна відігравати особистість викладача. Вимоги підвищення ефективності викладацького складу в цьому процесі обумовлюють необхідність виходу за традиційні рамки систем особистісного й професійного зростання викладачів – стає очевидною необхідність зміни рівня інформаційного функціонування й цього суб'єкта освітнього процесу. Як один із можливих варіантів ІКТ-розвитку педагога пропонуються нові форми організації діяльності й інформаційної взаємодії викладачів. Яскравим прикладом такої форми є створення й функціонування мережевого педагогічного співтовариства.

Мережеве педагогічне співтовариство – співтовариство людей, об'єднаних загальними професійними інтересами, цілями, схожими поглядами з питань виховання й освіти. Це співтовариство, яке здатне конструктивно обговорювати й вирішувати існуючі педагогічні проблеми, кооперуватися, аналізувати і проводити професійну експертизу навчальних матеріалів, а також надавати методичну підтримку їхньому застосуванню [99; 120; 152; 155].

До основних завдань професійного розвитку педагога мережевого співтовариства мають бути віднесені:

- 1) зміна професійних ролей педагога у зв'язку з появою нових технологій;
- 2) визначення професійних дефіцитів і можливостей соціальних мереж у їхньому заповненні [190].

У контексті формування професійної ІКТ-компетентності особлива роль, з огляду на зазначені комунікативні загрози, повинна бути відведена розвитку саме комунікативної її складової. Дослідження різних аспектів комунікації є вже достатньо тривалий час предметом уваги таких наук, як: психологія, соціологія, кібернетика, менеджмент та інших, втім, на сьогодні відсутнє єдине розуміння та бачення щодо формування та розвитку комунікативної компетентності. Існуючі теорії та моделі комунікації (Г. Лассуел, Р. Якобсон, Е. Ноэль-Нойман, П. Лазарсфельд, К. Левін, Д. Шоу, М. Маккоб та ін. [27; 63; 121]) представляють вузько специфічні та значно спрощені підходи до розуміння комунікації, ефективність використання яких значною мірою обумовлена рівнем усвідомлення існуючих зв'язків між елементами комунікаційного процесу, проте які майже не пристосовані до ретрансляції комунікативної компетентності в навчальному процесі, оскільки залишають поза увагою дидактичні аспекти формування компонент комунікації, що ними пояснюються.

За таких умов потребує уточнення структура складових комунікативної компетентності, що мають бути сформовані у випускника ВНЗ, та відповідних ним методів та засобів формування комунікативних новоутворень. Таким чином, виникає потреба у створенні моделі формування комунікативної компетентності в процесі навчання.

Звертаючи увагу на існуючі вимоги щодо якості та швидкості формування комунікативної компетентності, побудова моделі буде здійснена в межах інтерактивного підходу до навчання, як одного з найбільш сучасних та ефективних, що дозволяє оптимізувати процес за критерієм "витрати – якість" та найбільшою мірою врахувати особистісно-індивідуальні особливості й потенціал тих, кого навчають.

Сучасний стан вищої освіти характеризується значним розмаїттям моделей комунікації, що використовуються у навчальному процесі. Найбільш поширеними є такі: інформаційна, переконуюча, експресивна, сугестивна та ритуальна моделі спілкування [137]. Кожна з цих моделей має свою мету застосування та, відповідно, власні методи та інструменти реалізації. Втім, жодна із зазначених моделей не передбачає комплексного розвитку особистості та врахування не тільки особливостей предмету навчання, а й особливостей суб'єкта навчання.

Водночас існує низка труднощів, що можуть виникати в процесі навчання комунікації. Панфілова виділяє певні види комунікації, що шкодять комунікативному процесу [137]:

дефектне спілкування – наявність в одного або кількох комунікантів дій або рис особистості, що негативно впливають на стан іншого: тривожність, ригідність, постійне відволікання, захисна позиція тощо. Оскільки зазначені поведінкові комунікативні дефекти мають ірраціональну природу, вони майже не рефлексуються комунікантом, а отже, свідомо не контролюються і через це – потребують значних зусиль для їх подолання;

деструктивне спілкування – ускладнення комунікації через наявність негативного упередженого ставлення до партнера або наявність та прояв індивідуально-егоїстичних рис у характері: омана, образа, агресивність, мстивість, хитрість, лицемірство тощо. Оскільки всі вони мають глибоке особистісне коріння й тісно пов'язані з центральними уявленнями про себе та самооцінкою, то вони також дуже важко піддаються зміні. Як правило, це вдається лише тільки в процесі цілеспрямованої роботи з особистісного розвитку;

імперативне спілкування – пригнічення, ігнорування точки зору, інтересів та потреб партнера по комунікації. Проявляється в жорсткому авторитарному стилі поведіння та прагненні зайняти домінуючу позицію. У свою чергу це призводить до підвищення психологічного напруження, підвищення конфліктності та негативно впливає на стосунки між комунікантами;

маніпулювання – як свідоме прагнення розпоряджатися ресурсом через приховане спонукання іншого до дій, які суперечать його актуальним потребам. Справжні цілі маніпулятора при цьому не повідомляються. Це також негативна поведінкова стратегія, що руйнує довіру та інші конструктивні засади спільної взаємодії.

Отже, існування негативних стереотипів та патернів у існуючій комунікативній поведінці обумовлює неодмінного врахування їх впливу у моделі формування комунікативної компетентності. А зміст самого поняття "комунікативна компетентність" при цьому розширюється ще й до володіння вміннями конструктивної комунікації з "деструктивними" партнерами.

Формування комунікативної компетентності є комплексним завданням, що передбачає системний вплив таких компонент освітнього процесу, як цілі та зміст навчання, методичне, технологічне та ресурсне забезпечення на особистісні особливості суб'єктів навчання. Цільові об'єкти освітнього впливу та структура особистісних компонент, що при цьому змінюються, зображені на рис. 2.5.

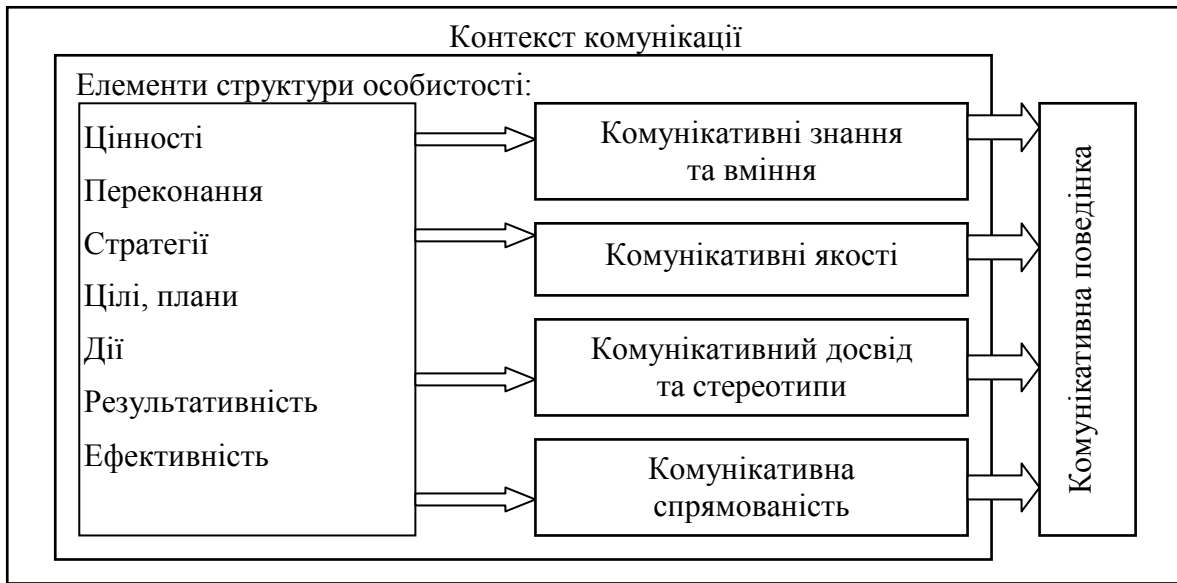

Рис. 2.5. Структура формування комунікативної поведінки

Узагальнюючи існуючі підходи до розуміння комунікативної компетентності і зважаючи на домінуюче значення вмінь у прояві результативної поведінки, її блок комунікативних знань та вмінь може бути поданий як сукупність таких комунікативних вмінь [63; 123; 167]:

- 1) визначати цілі ділової комунікації та здійснювати їх декомпозицію до рівня задач;
- 2) ідентифікувати комунікативні установки співрозмовника (за мовними шаблонами, невербальними проявами, пара- та екстралінгвістичними ознаками) та визначати його особисті ціннісні критерії;
- 3) визначати намір комуніканта, його очікування та інтерпретувати зміст повідомлення;
- 4) прогнозувати поведінку партнера, його реакції та ймовірну результативність комунікації;
- 5) встановлювати контакт (привертати увагу та фокусувати її на змісті повідомлення);
- 6) формулювати повідомлення в термінах систем сприйняття та цінностей співрозмовника;
- 7) обирати комунікативні канали та комунікативні засоби;
- 8) ідентифікувати зміни у психофізіологічних станах співрозмовника та співвідносити їх зі змістом комунікації;
- 9) контролювати та довільно змінювати власний психофізіологічний стан та переміщення фокусу уваги (як інструментів ефективного комунікативного впливу) відповідно до поточних завдань комунікації;

10) надавати та отримувати зворотний зв'язок;

11) модифікувати повідомлення залежно від індивідуальних реакцій співрозмовника у напрямі досягнення цілі комунікації.

Наведені комунікативні вміння, в свою чергу, можуть бути згруповані за характером психічних процесів, що задіяні для їх реалізації: творчі (1, 11) перцептивно-аналітичні (2–4, 8); операційні (5–7, 10) емоційно-вольові (9). Саме специфіка виділених кластерів обумовлює формування комунікативних якостей, що призначені спростити, полегшити, підвищити ефективність використання комунікативних вмінь:

мисленнево-творчі: ініціативність, конструктивність, креативність, спонтанність, рефлексія;

перцептивно-аналітичні: уважність, спостережливість, точність;

операційні: конгруентність, конкретність, зрозумілість, адаптивність;

емоційно-вольові: емпатія, самоконтроль, експресивність, наполегливість, впевненість.

Реалізація та прояв зазначених особистісних якостей забезпечується володінням технологічною складовою комунікації, до якої належать: знання щодо оцінки та прогнозу ситуації, оцінки особистісних якостей партнера по спілкуванню, знання способів здійснення впливу на відповідні типи людей; вміння формувати образ бажаного розвитку ситуації, вміння здійснювати ініціюючі комунікації; вміння щодо регуляції когнітивних та емоційних станів.

Елементи комунікативної спрямованості особистості, що обумовлюють успішність комунікації, були уточнені за допомогою власних досліджень. В якості бази необхідних психологічних утворень, що визначають комунікативну активність особистості та впливають на перебіг функціонування інших елементів комунікативної компетентності, визначено такі: відповідальність, прагнення до успіху, готовність до змін, прагнення до отримання соціального визнання, задоволення від взаємодії, задоволення від здійснення соціального впливу. Їх сформованість значною мірою обумовлює не тільки успішність професійної комунікації, а й терміни та якість самого процесу оволодіння комунікативною компетентністю та її технологічними аспектами.

Інтеграція професійних компетентностей та зазначених особистісно-індивідуальних якостей може бути досягнута шляхом модифікації навчального процесу та створення умов розвитку під час виконання комплексу навчальних завдань.

Результативність освітнього процесу в сфері формування ІКТ-компетентностей має бути підвищена за умови використання рефлексії суб'єктами навчального процесу. Отже, принципами побудови останнього мають стати:

постійна комунікативна практика;

виконання всіх навчальних завдань з рефлексією власного психологічного стану та використанням індивідуального ресурсного стану;

критеріально-орієнтоване навчання із закріпленням відчуття успіху та рефлексія динаміки оцінних критеріїв;

рефлексія ціннісно-мотиваційних структур особистості студента та її використання для стимулювання навчальної активності;

рефлексія різних аспектів взаємодії та зворотного зв'язку;

рефлексія вітагенності (опори на значущий життєвий досвід);

рефлексія єдності когніцій, емоцій та дій;

рефлексія ступеня задоволення від отриманих результатів та ретроспективна корекція засобів його підвищення.

Таким чином, системне відтворення та рефлексія зазначених компонент в освітньому процесі мають забезпечити зростання рівня професійної самосвідомості випускників ВНЗ та підвищення в майбутньому показників їх професійної діяльності.

Дотримання згаданих принципів дозволить розвинути комплекс професійно-важливих якостей, знань, вмінь та навичок, що обумовлюють успішність професійної діяльності та ділової комунікації, та інтегрувати його до структури спрямованості майбутнього фахівця.

2.4. Розвиток методичних підходів щодо мотивації формування професійних компетентностей

Науково обґрунтовано і практично доведено багатьма вітчизняними і зарубіжними вченими, що основними чинниками становлення інтелектуальної економіки ("економіки знань") є інтелектуальний капітал та інтелектуальна праця. Зростання інтелектуального капіталу та ефективність його використання визначають перспективи щодо розвитку економіки тієї чи іншої країни [82]. Інтелектуальний капітал конкретних людей і суспільства в цілому визначає місце, яке займає держава в світових економічних відносинах, її вагу та конкурентоспроможність [95]. Багато хто із зарубіжних та українських вчених розглядає інвестиції до сфери освіти як важливі капіталовкладення, як дійовий чинник економічного та соціального підвищення рівня життя на основі інтелектуалізації праці [192].

У нашій країні новий етап розвитку суспільства, зміна економічних структур, нові вимоги до якості професійного рівня спеціалістів вимагають нових

Використана література

1. Агранович Б. Л. Инженерное инновационное образование / Б. Л. Агранович, А. И. Чучалин, М. А. Соловьев // Инженерное образование. – 2003. – № 1. – С. 11–14.
2. Айсмонтас Б. Б. Педагогическая психология [Текст] / Б. Б. Айсмонтас. – М. : ВЛАДОС-ПРЕСС, 2002. – 208 с.
3. Акиньшина Л. В. Современные информационные технологии в обучении : учебн. пособ. Ч. 1. / Л. В. Акиньшина, Т. Д. Шейкер. – Владивосток : Изд. ДВГТУ, 2004. – 211 с.
4. Аникина Е. Н. Web-квесты как метод и средство развития медиаобразования и информационной культуры студентов / Е. Н. Аникина // Международная научно-практическая конференция : тезисы доклада "Новые информационные технологии в образовании" (Екатеринбург, 1 – 4 марта 2011 г.). – Ч. 1. – Екатеринбург : ФГАОУ ВПО "Рос. гос. проф.-пед. ун-т", 2011. – С. 18–20.
5. Апель Карл-Отто Обґрунтування етики відповідальності // Першоджерела комунікативної філософії / упоряд. Л. Ситниченко. – К. : Либідь, 1996. – 304 с.
6. Асмолов А. Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа / А. Г. Асмолов. – М. : Смысл, 2001. – 416 с.
7. Бабич О. Основні засади створення корпоративної культури як інструменту управління / О. Бабич // Вісник УАДУ. – 2003. – № 2. – С. 449–456.
8. Балыкина Е. Н. Реализация личностно-ориентированного подхода в E-Learning (на примере электронного учебного пособия "Жизнь средневековых городов Западной Европы в X – XIII вв.") / Е. Н. Балыкина // Круг идей: модели и технологии исторических реконструкций : научн. тр. по результатам XI конф. Ассоциации "История и компьютер" ; Московск. гос. ун-т ; под ред. Л. И. Бородкина, В. Н. Владимировой, Г. В. Можяевой. – М. ; Барнаул ; Томск : Изд. Московского ун-та, 2010. – С. 341–369.
9. Барышева Т. А. Креативность. Диагностика и развитие : монография / Т. А. Барышева. – СПб. : Изд. РГПУ им. А. И. Герцена, 2002. – 205 с.
10. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – 434 с.
11. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования / Д. Белл ; пер. с англ. – М. : Academia, iBooks, 1999. – 408 с.

12. Беляев А. Корпоративная культура университета: от теории к практике / А. Беляев // Высшее образование в России. – 2007. – № 11. – С. 62–83.
13. Бервено О. В. Освіта як основа формування інтелектуального капіталу / О. В. Бервено // Теорії мікро- та макроекономіки. – 2001. – Вип. 9. – С. 66–70.
14. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 190с.
15. Бестужев-Лада И. В. Прогнозирование изменений в системе социальных потребностей / И. В. Бестужев-Лада // Проблемы формирования социогенных нужд : I Всесоюзн. конф., 1974 г. : тезисы докл. –Тбилиси, 1974. – С. 58–60.
16. Бовыкин В. И. Новый менеджмент: Управление предприятиями на уровне высших стандартов / В. И. Бовыкин. – М. : ОАО "Изд. "Экономика", 1997. – 368 с.
17. Богоявленская Д. Проблемы диагностики креативности / Д. Богоявленская // Журнал психолога. – 2007. – № 3. – С. 133–149.
18. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович // Возрастная и педагогическая психология: хрестоматия : учебн. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / сост. И. В. Дубровина, А. М. Прихожан, В. В. Зацепин. – М. : Академия, 2001. – С. 43–45.
19. Божович Л. И. Проблемы формирования личности : избр. психологич. тр. / Л. И. Божович ; под ред. Д. И. Фельдштейна. – 3-е изд. – М. : Моск. психол.-соц. ин-т ; Воронеж : НПО "МОДЭК", 2001. – 352 с.
20. Большой психологический словарь / сост. и общ. ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко. – СПб. : Прайм – ЕВРОЗНАК, 2004. – 672 с.
21. Бондаревская Е. В. Педагогика: Личность в гуманистических теориях и системах воспитания / Е. В. Бондаревская, С. В. Кульневич. – Ростов н/Д : ТЦ "Учитель", 1999. – 560 с.
22. Бордюг О. В. Особливості застосування інформаційно-комунікативних технологій у вищій школі / О. В. Бордюг, А. В. Печенок // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2010. – № 17. – С. 98–101.
23. Бородіна О. Людський капітал як основне джерело економічного зростання / О. Бородіна // Економіка України. – 2003. – № 7. – С. 48–53.
24. Бородкин Л. И. Современные тенденции развития исторической информатики /Л. И. Бородкин // Инновационные подходы в исторических исследованиях: информационные технологии, модели и методы : материалы XI конф. Ассоциации "История и компьютер", Москва, 13 – 15 декабря 2008 года : инф.

бюл. / Москов. гос. ун-т, Алтай, гос. ун-т ; редкол. : Л. И. Бородкин, В. Н. Владимиров, И. М. Гарскова. – М. : Азбука, 2008. – № 35. – С. 6.

25. Бугрименко А. Г. Внутрішня і зовнішня навчальна мотивація у студентів педагогічного ВНЗ / А. Г. Бугрименко // Психологічна наука і освіта. – 2006. – № 4. – С. 28.

26. Вергелес Т. "Економіка знань" і зміни у трудових відносинах / Т. Вергелес // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія : Економіка. – 2003. – № 14. – С. 15–17.

27. Вердербер Р. Психология общения / Р. Вердербер, К. Вердербер. – СПб. : ПРАЙМ – ЕВРОЗНАК, 2003. – 320 с.

28. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Вид. дім "Ін-Юре", 2002. – 668 с.

29. Винер Н. Человек управляющий / Н. Винер – СПб. : Питер, 2001. – 420 с.

30. Виноградня В. М. Порядок та форми розрахунків в діяльності державних вищих навчальних закладів / В. М. Виноградня // Економічний простір. – 2009. – № 32. – С. 278–284.

31. Вишняк А. И. Личность: соотношение трудового потенциала и системы потребностей / А. И. Вишняк. – К. : Наукова думка, 1986. – 106 с.

32. Вища освіта в Україні: нормативно-правове регулювання : зб. норм.-прав. актів. – К. : Вид. КНЕУ, 2007. – 232 с.

33. Відкритість української влади: проблеми і перспективи : матеріали "круглого столу" / відп. та наук. ред. О. В. Литвиненко, О. А. Баранов, О. Ф. Беллов, О. В. Богомоллов та ін. ; Адміністрація Президента України ; Національний інститут стратегічних досліджень. – К. : Альтерпрес, 2002. – 56 с.

34. Вознюк О. Культурологічна підготовка студентів технічних спеціальностей / О. Вознюк // Мистецтво та освіта. – 2003. – № 3. – С. 25–27.

35. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика-Пресс, 1999. – 533 с.

36. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / Ю. Габермас ; пер. з нім. А. Онишко. – Львів : Літопис, 2000. – 318 с.

37. Гейтс Б. Дорога в будущее / Б. Гейтс. – М. : Изд. отд. "Русск. ред." ; ТОО "Channel Trading Ltd." ; iBooks, 1996. – 312 с.

38. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

39. Гораликова М. Интеллектуальный капитал и таланты в развитии агробизнеса / М. Гораликова, П. Бреглова // АПК: экономика, управление. – 2003. – № 8. – С. 27–35.
40. Гриньова В. М. Організаційно-економічні основи формування системи корпоративного управління в Україні / В. М. Гриньова, О. Є. Попов. – Х. : ХДЕУ, 2003. – 324 с.
41. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підручник / О. А. Грішнова. – К. : Знання, 2006. – 600 с.
42. Грішнова О. А. Інвестиції в людський капітал як чинник економічного і соціального прогресу / О. А. Грішнова // Збірник наукових праць Черкаського інженерно-технологічного ін-ту. Серія : економ. науки. – Черкаси : ЧІТІ. – 2000. – С. 15–20.
43. Грішнова О. А. Інтелектуалізація праці: українські проблеми на тлі світових тенденцій / О. А. Грішнова // Україна: аспекти праці. – 2000. – № 7. – С. 24–27.
44. Гуревич П. А Волны истории плещут. Предисловие к книге Третья волна // Э. Тоффлер / П. Гуревич. – М. : Изд-во МГУ, 1999. – 472 с.
45. Данилин А. Архитектура и стратегия. "Инь" и "Янь" информационных технологий предприятия / А. Данилин, А. Слюсаренко. – М. : Интернет-университет информационных технологий, 2005. – 504 с.
46. Дацюк Г. И. Психолого-педагогические особенности применения информационных и коммуникационных технологий в учреждениях общего среднего образования : дис. ... канд. пед. наук : 19.00.13 / Дацюк Галина Ивановна. – М., 2001. – 238 с.
47. Дем'янчук О. Н. Педагогічні основи формування художньо-естетичних інтересів школярів / О. Н. Дем'янчук. – К. : Т-во "Знання", 1997. – 63 с.
48. Денисова А. Б. Роль ИКТ в организации воспитательно-коммуникативной среды / А. Б. Денисова // Философские проблемы информационных технологий и киберпространства : сб. научных статей. – Вып. 3. – Пятигорск : ПГЛУ, 2012. – С. 42–52.
49. Диго С. М. Взаимодействие индустрии информационных технологий и образовательных учреждений – важный механизм совершенствования образования / С. М. Диго, Б. Г. Нуралиев // Новые информационные технологии в образовании : доклады и выступления участников шестой научно-практической конференции "Использование программных продуктов фирмы "1С" в учебных

заведениях" 31 января – 01 февраля 2006 г. – М. : Финансовая академия при правительстве РФ, 2006. – С. 7–12.

50. Донцов А. И. Социальная психология : хрестоматия / А. И Донцов. – М. : Аспект-Пресс, 2003 – 270 с.

51. Доронина М. С. Управление мотивацией : [научное издание] / М. С. Доронина, Е. Г. Наумик, О. В. Соловьев. – Х. : Изд. ХНЭУ, 2006. – 240 с.

52. Економічна активність населення України 2011: зб. стат. / Держ. служба статистики України. – К., 2012. – 207 с.

53. Еникеев М. И. Энциклопедия. Общая и социальная психология / М. И. Еникеев. – М. : ПРИОР, 2002. – 560 с.

54. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія : підручник / А. М. Єрмоленко. – К. : Лібра, 1999. – 288 с.

55. Завадський Й. С. Менеджмент : [підручник у 3-х т.] / Й. С. Завадський. – К. : Вид-во Європ. Ун-ту, 2002. – Т. 1. – 537 с.

56. Задихайло Д. В. Корпоративне управління / Д. В. Задихайло, О. Р. Кібенко, Г. В. Назарова. – Х. : Еспада, 2003. – 687 с.

57. Запесоцкий А. Воспитание и образование / А. Запесоцкий // Высшее образование в России. – 2004. – № 2 – С. 17–19.

58. Здоровцева А. А. Нормативно-правовые вопросы современных информационно-педагогических технологий / А. А. Здоровцева // Межрегиональная научно-практическая конференция "Информационные и коммуникационные технологии в образовании и научной деятельности" 21 – 23 сентября 2009 года, г. Хабаровск : материалы конференции / под науч. ред. А. И. Мазура. – Хабаровск : Изд. Тихоокеан. гос. ун-та, 2009. – 382 с.

59. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности / А. Г. Здравомыслов. – М. : Политиздат, 1986. – 224 с.

60. Зелман М. Измерение грамотности в информационных и коммуникационных технологиях (по материалам доклада на семинаре НФГІК, 9 – 11 ноября 2006 года) / Марк Зелман // Компьютерные инструменты в образовании. – 2007. – № 1. – С. 48–53.

61. Зимня І. О. Психологічні аспекти навчання мовленню іноземною мовою / І. О. Зимня. – М. : Наука, 1985. – С. 9.

62. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. — СПб. : Питер, 2002. – 512 с.

63. Ильин Е. П. Психология общения и межличностных отношений / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2009. – 576 с.

64. Информационные технологии : учебник / под ред. В. В. Трофимова. – М. : Изд. Юрайт, 2011. – 624 с.
65. Информационные технологии в бизнесе / под ред. М. Желены. – СПб. : Питер, 2002. – 1120 с.
66. Информационные технологии в экономике / под ред. д. э. н., проф. Ю. Ф. Симионова. – Ростов н/Д : Феникс, 2003. – 352 с.
67. Информационные технологии управления : учебн. пособ. для вузов / под ред. проф. Г. А. Титоренко. – 2-е изд., доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 439 с.
68. Ионин Л. Г. Социология культуры: путь в новое тысячелетие / Л. Г. Ионин. – 3-е изд. – М. : Логос, 2000. – 431 с.
69. Исакова А. И. Информационные потоки в образовательном процессе вуза / А. И. Исакова, М. Н. Исаков, О. А. Кондратова // Современное образование: традиции и новации. – 2006. – № 1 (19) – С. 224–225.
70. Использование информационных и коммуникационных технологий в среднем образовании. Информационный меморандум / В. Кинелев, Пит Коммерс, Б. Коник. – М. : Институт ЮНЕСКО по информационным технологиям в образовании, 2005. – 24 с.
71. Каверин С. Б. Потребность власти / С. Б. Каверин. – М. : Знание, 1991. – 62 с.
72. Каптерев П. Ф. Избранные педагогические сочинения / П. Ф. Каптерев. – М. : Текст, 1982. – 704 с.
73. Каптерев П. Ф. Педагогический процесс / П. Ф. Каптерев. – СПб. : "Русская школа", 1905. – 137 с.
74. Карнаухов Д. А. Психология сети Интернет / Д. А. Карнаухов. – Томск : ФГБОУ ВПО "Национальный исследовательский Томский государственный университет", 2004.
75. Карпенко М. П. Телеобучение : монография / М. П. Карпенко. – М. : СГА, 2008. – 800 с.
76. Карпова Е. В. Структура и генезис мотивационной сферы личности в учебной деятельности : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07 / Е. В. Карпова ; ГОУВПО Ярославск. гос. пед. ун-т. – Ярославль, 2009. – 51 с.
77. Кверк Б. Создавая связи. Внутрикорпоративные коммуникации в бизнес-стратегии / Б. Кверк ; пер. с англ. М. П. Булавиной, С. Г. Жильцова ; под общ. ред. А. Л. Разумовской – М. : Вершина, 2006. – 416 с.

78. Кендюхов А. В. Влияние факторов макросреды на организационно-экономический механизм управления интеллектуальным капиталом предприятия / А. В. Кендюхов // Экономика и управление. – 2003. – № 5 – 6. – С. 88–92.

79. Кендюхов А. В. Интеллектуальный капитал как новая экономическая категория / А. В. Кендюхов // Економіка промисловості. – 2002. – № 3. – С. 129–133.

80. Кендюхов А. В. Теория и практика оценки интеллектуального капитала: зарубежный опыт / А. В. Кендюхов // Менеджер. – 2002. – № 6. – С. 160–165.

81. Кендюхов О. Мотивація творчої інтелектуальної праці: дослідження основних підходів / О. Кендюхов // Економіка України. – 2005. – № 3. – С. 49–56.

82. Кендюхов О. Сутність і зміст організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом підприємства / О. Кендюхов // Економіка України. – 2004. – № 2. – С. 33–41.

83. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игр, дискуссии. Анализ зарубежного опыта / М. В. Кларин. – М. : Рига : Эксперимент, 1998. – 176 с.

84. Кодекс професійної етики та організаційної культури працівників і студентів Харківського національного економічного університету / укл. М. С. Дороніна, О. М. Кузь, Г. В. Назарова та ін. ; за заг. редакцією докт. екон. наук, професора В. С. Пономаренка. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 32 с.

85. Кокин Ю. П. Система мотивов и стимулов к высокоэффективному труду в современных условиях / Ю. П. Кокин // Мотивация и поведение человека в сфере труда : сб. научн. тр. – М. : НИИ труда, 1990. – 188 с.

86. Колесов С. В. Применение информационно-коммуникационных технологий в преподавании специальных дисциплин транспортного направления в системе профессионального образования / С. В. Колесов // Материалы II международной научно-практической конференции "Инновации и современные технологии в системе образования" (Пенза – Ереван – Шадринск, 20 – 21 февраля 2012 г.). – Научно-издательский центр "Социосфера", 2012. – С. 142–149.

87. Колот А. М. Мотивація персоналу : [підручник] / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2002. – 337 с.

88. Колот А. М. Соціально-трудова сфера: стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку : монографія / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2010. – 251 с.

89. Комаров И. Интеллектуальный капитал / И. Комаров // Персонал. – 2000. – № 5. – С. 54–61.

90. Коменский Я. А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И. Г. Педагогическое наследие / сост. В. М. Кларин, А. Н. Джуранин. – М. : Педагогика, 1988. – 416 с.
91. Кондратьева Т. В. Учет активности человека в организационных системах / Т. В. Кондратьева, Н. В. Константинова ; [отв. ред. В. Н. Бурков, О. И. Авен]. – М. : ИПУ, 1982. – 126 с.
92. Корпоративна культура : навч. посібн. / під заг. ред. Г. Л. Хаєта. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 403 с.
93. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий / Дж. Коулман // *Общественные науки и современность*. – 2001. – № 3. – С. 121–139.
94. Кочарян О. С. Структура мотивації навчальної діяльності студентів [Текст] : навч. посібн. / О. С. Кочарян, Є. В. Фролова, В. М. Павленко. – Х. : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харк. авіац. ін-т", 2011. – 40 с.
95. Крутий И. Механизм приращения интеллектуального капитала личности и компании / И. Крутий, Ю. Новикова // *Менеджмент в России и за рубежом*. – С. 41–49.
96. Крушельницька О. В. Управління персоналом : [навч. посібн.] / О. В. Крушельницька, Д. П. Мельничук. – К. : Кондор, 2003. – 293 с.
97. Кузнецов Н. С. Человек: потребности и ценности / Н. С. Кузнецов. – Свердловск : Изд. Урал. ун-та, 1992. – 152 с.
98. Культура и культурология : словарь / [сост. и ред. А. И. Кравченко]. – М. : Академ. Проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2003. – 928 с.
99. Купрейченко А. Б. Психология доверия и недоверия / А. Б. Купрейченко. – М. : Изд. "Институт психологии РАН", 2008. – 571 с.
100. Лазарев Ф. В. Философия : учебн. пособ. / Ф. В. Лазарев, М. К. Трифонова. – Симферополь : СОНАТ, 1999. – 352 с.
101. Лазарев М. І. Теоретичні та методичні засади креативного навчання студентів технічних дисциплін [Текст] : монографія / М. І. Лазарев, Н. П. Рубан, Т. А. Лазарева ; Укр. інж.-пед. академія. – Х. ; Горлівка : Ліхтар, 2009. – 111 с.
102. Лебедева Н. М. Имплицитные теории инновативности: межкультурные различия / Н. М. Лебедева // *Психология. Журнал Высшей школы экономики*. – 2012. – Т. 9. – № 2.
103. Левченко Т. І. Мотивація суб'єкта в різних видах діяльності : монографія / Т. І. Левченко. – Вінниця : Нова Книга, 2011. – 448 с.
104. Левяш И. Интеллект нации как созидательная сила / И. Левяш // *Свободная мысль*. – 1998. – № 1. – С. 6–17.

105. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1975. – 304 с.
106. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы и эмоции / А. Н. Леонтьев. – М. : Изд. Моск. ун-та, 1971. – 40 с.
107. Леонтьев А. Н. Философия психологии: из научного наследия / А. Н. Леонтьев ; под ред. А. А. Леонтьева, Д. А. Леонтьева. – М. : Изд. Моск. ун-та, 1994. – 228 с.
108. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения / И. Я. Лернер. – М. : Педагогика, 1981. – 186 с.
109. Лернер И. Я. Процесс обучения и его закономерности / И. Я. Лернер. – М. : Знание, 1980. – 96 с.
110. Лесняк С. Корпоративна культура в Японії як елемент менеджменту / С. Лесняк // Бюлетень з корпоративного управління. – 2001. – № 3. – С. 22–25.
111. Либерман Дэвид Дж. Психологические приемы управленца / Дэвид Дж. Либерман. – М. : ЭКСМО, 2010. – 240 с.
112. Липов В. В. Мотивація інституційних змін у трансформаційній економіці : [монографія] / В. В. Липов. – Х. : Вид. НФаУ, 2004. – 184 с.
113. Лопухина Е. М. Генерация идей и инженерное творчество / Е. М. Лопухина, А. Б. Захаренко. – М. : Изд. "Информэнерго", 2002. – 158 с.
114. Львов М. С. Інформаційна система управління вищим навчальним закладом як платформа реалізації управління академічним процесом / М. С. Львов, О. В. Співаковський, Д. Є. Щедролосьєв // Комп'ютер у школі та сім'ї: Науково-методичний журнал. – 2007. – № 2. – С. 3–5.
115. Магун В. С. Потребности и психология социальной деятельности личности / В. С. Магун. – Л. : Наука, 1983. – 176 с.
116. Майстренко А. В. Информационные технологии в науке, образовании и инженерной практике : учебн. пособ. / А. В. Майстренко, Н. В. Майстренко. – Тамбов : Изд. Тамб. гос. техн. ун-та, 2009. – 96 с.
117. Маркова А. К. Пути исследования мотивации учебной деятельности / А. К. Маркова // Вопросы психологии. – 1999. – № 5. – С. 47 – 50.
118. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте [Текст] : пособие для учителя / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1983. – 180 с.
119. Матвеев Б. Р. Развитие личности подростка: программа практических занятий : метод. пособ. / Б. Р. Матвеев. – СПб. : Речь, 2007. – 176 с.

120. Международное сотрудничество в области развития информационно-коммуникационных технологий: аналитический обзор / под ред. А. В. Чугунова. – 2-е изд. доп. – СПб. : Партнерство для развития информационного общества на Северо-Западе России, 2004. – 70 с.
121. Мерманн Э. Коммуникация и коммуникабельность / Э. Мерманн. ; пер. с нем. – Х. : Изд. Гуманитарный Центр, 2007. – 296 с.
122. Мерсер Д. ИБМ: Управление в самой преуспевающей корпорации мира / Д. Мерсер. – М. : Прогресс, 1991. – 456 с.
123. Митина Л. М. Психология развития конкурентоспособной личности / Л. М. Митина. – М. ; Воронеж : Изд. НПО "МОДЭК", 2002. – 400 с.
124. Михелькевич В. Н. Основы научно-технического творчества / В. Н. Михелькевич, В. М. Радомский. – Ростов н/Д : Феникс, 2004. – 320 с.
125. Могильний Г. А. Застосування освітніх інформаційних ресурсів у навчальному процесі / Г. А. Могильний, В. В. Скачко, О. В. Хмель // Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка. – 2006. – Ч. 2. – № 21. – С. 54–59.
126. Молодежь и современные информационные технологии : Сборник трудов VII Всероссийской научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых "Молодежь и современные информационные технологии". Томск, 25 – 27 февраля 2009 г., ч. 2. – Томск : Изд. СПб Графикас, 2009. – 287 с.
127. Моляко В. А. Психология конструкторской деятельности / В. А. Моляко. – М. : Машиностроение, 1983. – 136 с.
128. Морев И. А. Образовательные информационные технологии. Ч. 3. Дистанционное обучение : учебн. пособ. / И. А. Морев. – Владивосток : Изд. Дальневосточного университета, 2004. – 150 с.
129. Мясищев В. М. Психология отношений / В. М. Мясищев ; под ред. А. А. Бодалева. – М. : Изд. "Институт практической психологии" ; Воронеж : НПО "Модэк", 1995. – 356 с.
130. Назарова Г. В. Економіка праці та соціально-трудова відносина : навч. посібн. / Г. В. Назарова, С. Ю. Гончарова, Н. О. Москаленко ; за ред. Г. В. Назарової. – К. : Знання, 2012. – 573 с.
131. Нейфах А. Интеллект: проблемы, проблемы... / А. Нейфах // Знание – сила. – 1996. – № 9. – С. 38–45.

132. Нижник Н. Р. Системний підхід в організації державного управління : навч. посібн. / Н. Р. Нижник, О. А. Машков; за заг. ред. Н. Р. Нижник – К. : Вид. УАДУ, 1998. – 159 с.
133. Новейший философский словарь / сост. А. А. Грицанов. – Мн. : "Изд. В. М. Скакун", 1998. – 976 с.
134. Новікова Л. М. Тренінг як засіб активізації навчання у вищій школі / Л. М. Новікова // науково-методичний посібник. – Павлоград : ЗДІЕУ, 2008. – 110 с.
135. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов ; под ред. Н. Ю. Шведова. – М. : Рус. яз., 1988. – 750 с.
136. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2011/12 навчального року: статистичний бюлетень – К., 2012. – 215 с.
137. Панфилова А. П. Тренинг педагогического общения : учебн. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / А. П. Панфилова. – М. : Издательский центр "Академия", 2006. – 336 с.
138. Педагогика : учебн. пособ. для студентов пед. ин-та / Ю. К. Бабанский, В. А. Сластенин, Н. А. Сорокин и др. ; под ред. Ю. К. Бабанского. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : Просвещение, 1988. – 479 с.
139. Пионова Р. С. Педагогика высшей школы : учебн. пособ. / Р. С. Пионова. – Мн. : Изд. "Университетское", 2002 – 256 с.
140. Полат Е. Метод проектов: типология и структура / Е. Полат // Лучшие страницы педагогической прессы. – 2004. – № 1. – С. 9–17.
141. Політична реформа – гарантія демократичного розвитку українського суспільства : наук.-метод. матеріали на допомогу лекторам / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К. : Вид. УАДУ, 2003. – 159 с.
142. Половинкин А. И. Основы инженерного творчества : учебн. пособ. для вузов / А. И. Половинкин. – М. : Машиностроение, 1988. – 368 с.
143. Поскряков А. А. Инновативность и творческое мышление / А. А. Поскряков. // Научная сессия МИФИ-2001. Сборник научных трудов. – Т. 6. – М. : МИФИ, 2001.
144. Потемкина О. Тест С. Медника "Метод диагностики креативности" / О. Потемкина, Е. Потемкина // Психология личности. – М. : Наука, 2004. – С. 110–114.
145. Похолков Ю. П. Элитное образование в традиционном техническом университете / Ю. П. Похолков, Д. И. Вайсбурд, П. С. Чубик // Элитное тех-

ническое образование : Труды Междунар. конф. в рамках симпозиума. – Томск : Изд. ТПУ, 2003. – Т. 1. – С. 6–8.

146. Почепцов Г. Г. Информационные войны / Г. Г. Почепцов. – М. : Зуфт-бук ; К. : Ваклер, 2000. – 338 с.

147. Правове регулювання діяльності державних службовців України : у 2-х т. Т. 2 / ред. рада: А. В. Толстоухов (голова), Т. В. Мотренко, В. І. Луговий та ін. ; упоряд. : Т. В. Мотренко, В. І. Луговий, Н. Р. Нижник та ін. – К. : Вид. НАДУ, 2004. – 853 с.

148. Праця Харківської області 2011 : статистичний збірник. – Х. : Головне управління статистики у Харківській області, 2012. – 240 с.

149. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР // Офіційний Вісник України. – 1998. – № 10. – С. 5–14.

150. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки : Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 12. – С. 102.

151. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.

152. Продуктивные технологии образовательного процесса в подготовке специалистов : сборник трудов международной научно-методической конференции преподавателей вузов, ученых, специалистов. – Шуя : Изд. ГОУ ВПО "Шуйский государственный педагогический университет", 2008. – 234 с.

153. Психология мотивации и эмоций / [под ред. Ю. Б. Гилпенрейтера, М. В. Фаликмана]. – М. : ЧеРо, 2002. – 752 с.

154. Психология : словарь / [под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского]. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.

155. Рассел Т. Навыки эффективной обратной связи / Т. Рассел. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2002. – 176 с.

156. Реан А. А. Психология и педагогика / А. А. Реан, Н. В. Бордовская, С. И. Розум. – СПб. : Питер, 2000. – 432 с.

157. Ричи Ш. Управление мотивацией / Ш. Ричи, П. Мартин ; пер. с англ. под ред проф. Е. А. Климова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 399 с.

158. Розин В. М. Ценностные основания концепций деятельности в психологии и современной методологии / В. М. Розин // Вопр. философии. – 2001. – № 2. – С. 96–106.

159. Ромашов О. В. Социология труда : [учебн. пособ.] / О. В. Ромашов. – М. : Гардарики, 2003. – 320 с.

160. Рудич М. В. Теоретико-правовая характеристика административно-правового регулирования высшей освіти в Україні / М. В. Рудич // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 835–839.

161. Сабуров Е. Ф. Образование и ноосферная экономика / Е. Ф. Сабуров // Общественные науки и современность. – 2004. – № 4. – С. 10.

162. Салмина Н. Г. Знак и символ обучения / Н. Г. Салмина. – М. : Изд. Моск. ун-та, 1988. – 288 с.

163. Самсин А. И. Социально-философские проблемы исследования потребностей : [монография] / А. И. Самсин. – М. : Высшая школа, 1987. – 158 с.

164. Сандомирский М. Е. Новые информационные технологии в обучении: психофизический поход : докл. на Втором междунар. конгр. ЮНЕСКО "Образование и информатика" / М. Е. Сандомирский, Л. С. Белгородский, Т. А. Баумштейн // Второй междунар. конгр. ЮНЕСКО "Образование и информатика" : Материалы. – Кн. 2. – Том III. – М. : Магистр, 1998. – С. 49–52.

165. Сергеевкова О. П. Педагогична психологія : навч. посіб. / О. П. Сергеевкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 168 с.

166. Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем / В. В. Сериков. – М. : Логос, 1999. – 272 с.

167. Сидоренко Е. В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии / Е. В. Сидоренко. – СПб. : Речь, 2008. – 208 с.

168. Сидорина В. А. Оценка эффективности учебного процесса в системе среднего профессионального образования // Технические университеты: интеграция с европейскими и мировыми системами образования : материалы IV Междунар. конф. (Россия, Ижевск, 21 – 23 апреля 2010 г.) : в 3-х т. – Т. 2. – Ижевск : Изд. ИжГТУ, 2010. – С. 105–108.

169. Сладкевич В. П. Мотивационный менеджмент : [курс лекций] / В. П. Сладкевич. – К. : МАУП, 2001. – 165 с.

170. Словарь по этике / под ред. И. С. Кона. – 5-е изд. – М. : Политиздат, 1983. – 445 с.

171. Словник іншомовних слів : / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Гол. ред. Укр. рад. енцикл. Акад. наук УРСР, 1974. – С. 347.

172. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. – 2-е изд. – М. : Сов. энциклопедия, 1983. – 1600 с.

173. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму: відкрите суспільство під загрозою / Дж. Сорос ; пер. з англ. Р. Ткачук, А. Фролкін. – К. : Основи, 1999. – 259 с.
174. Спивак В. А. Корпоративная культура / В. А. Спивак. – СПб. : Питер, 1995. – 318 с.
175. Субири К. Наша интеллектуальная ситуация / К. Субири // Человек. – 2001. – № 5. – С. 91–109.
176. Сущенко Т. І. Особливості особистісно орієнтованого педагогічного процесу / Т. І. Сущенко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць. – Вип. 19. – К. ; Запоріжжя, 2001. – С. 3–6.
177. Теплов С. HR-директор или HR-специалист? / С. Теплов, В. Рутицкая // Менеджер по персоналу. – 2008. – № 3. – С. 4–8.
178. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М. : АСТ ; iBooks, 2010. – 784 с.
179. Формирование учебной деятельности студентов / В. Я. Ляудис, Х. Вернеке, И. И. Ильясов и др. ; под. ред. В. Я. Ляудис. – М. : Изд. Моск. ун-та, 1989. – 240 с.
180. Франц А. С. Корпоративная культура университета (этико-аксиологический аспект) / А. С. Франц // Университетское управление. – 2006. – № 2 (42). – С. 26–30.
181. Фридман Л. М. Наглядность и моделирование в обучении / Л. М. Фридман. – М. : Знание, 1984. – 80 с.
182. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен ; пер с англ. науч. ред. Д. А. Леонтьев, Б. М. Величковский. – 2-е изд. – СПб. : Питер ; М. : Смысл, 2003. – 859 с.
183. Хинш Р. Социальная компетенция / Р. Хинш, С. Виттманн ; пер. с нем. – Х. : Гуманитарный Центр, 2005. – 192 с.
184. Чиксентмихайи М. Поток: психология оптимального переживания / М. Чиксентмихайи ; пер. с англ. – М. : Смысл ; Альпина нон-фикшн, 2013. – 460 с.
185. Чурсин Н. Н. Понятие, содержание и структура информационных ресурсов в образовательной деятельности высшей школы / Н. Н. Чурсин, И. А. Омеляненко // Праці Луганського відділення міжнародної академії інформатизації. – 2002. – № 2. – С. 67–72.
186. Чурсін М. М. Інформаційна діяльність в навчальному процесі вищої школи: формальні та неформальні аспекти / М. М. Чурсін, Н. В. Махортова,

І. О. Омеляненко // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – 2010. – Ч. 1. – № 9 (151). – С. 228–231.

187. Чурсін М. М. Інформаційні ресурси освітньої діяльності вищої школи: поняття й структура / М. М. Чурсін // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2011. – Ч. II. – № 13 (224). – С. 48–56.

188. Чухно А. А. Інтелектуальний капітал: сутність, форми і закономірності розвитку / А. А. Чухно // Економіка України. – 2002. – № 11. – С. 48–55.

189. Шевелева В. С. Формирование единого информационно-коммуникационного пространства для взаимодействия педагогов (с помощью современных технологий) / С. В. Шевелева // Межрегиональная научно-практическая конференция "Информационные и коммуникационные технологии в образовании и научной деятельности" 21 – 23 сентября 2009 года, г. Хабаровск : материалы конференции / под науч. ред. А. И. Мазура. – Хабаровск : Изд. Тихоокеан. гос. ун-та, 2009. – 382 с.

190. Шейн Эдгар Х. Организационная культура и лидерство / Эдгар Х. Шейн. – СПб. : Изд. : "Питер", 2002. – 336 с.

191. Щетинин В. Человеческий капитал и неоднозначность его трактовки / В. Щетинин // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 12. – С. 42–49.

192. Щуркова Н. Е. Практикум по педагогической технологии / Н. Е. Щуркова. – М. : Пед. общество России, 1998. – 250 с.

193. Экк К. Д. Знание как новая парадигма управления / К. Д. Экк // Проблемы теории и практики управления. – 1998. – № 2.

194. Экономика труда : [учебник] / [под ред П. Э. Шлендера, Ю. П. Коккина]. – М. : Юристъ, 2002. – 592 с.

195. Экономическая психология: социокультурный подход / [под ред. И. В. Андреевой]. – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.

196. Bolten J. Marktchance Wirtschaftsdeutsch. Mittelstufe 2. Lehrhandbuch / J. Bolten. – Stuttgart ; München ; Düsseldorf ; Leipzig : Ernst Klett Verlag ; Edition Deutsch, 1999. – 64 p.

197. Deal Terrence E. Culture: a new look through old lenses / E. Terrence Deal, A.A. Kennedy // Journal of Applied Behavioral Sciences. – 1983. – P. 47–64.

198. Edvinsson L. Intellectual Capital. Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower / L. Edvinsson, M. S. Malone. – N. Y. : Harper Business, 1997.

199. Peters T. In Search for Excellence / T. Peters, D. Waterman. – N. Y. : Yfatu & Row, 1982.
200. Stewart T. A. Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations / T. A. Stewart. – N. Y. : Doubleday, 1997.
201. Teece D. Dynamic Capabilities and Strategic Management / D. Teece, G. Pisano, A. Shuen // Strategic Management Journal. – 1997. – № 18. – P. 509–533.
202. Герасимова А. С. Теория учебной мотивации в отечественной психологии / А. С. Герасимова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.ipras.ru/cntnt/rus/dopdokume/mezhdunaro/nauchnye_m/razdel_2_p/gerasimova.html.
203. Доклад совещания группы экспертов высокого уровня по информационной и коммуникационной технологии (Нью-Йорк, 17 – 20 апреля 2000 года) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lib.mexmat.ru/books/69750>.
204. Должностные инструкции Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.borovik.com. – Загл. с экрана.
205. Концептуальні засади розвитку Харківського національного економічного університету. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2007. – 17 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.hneu.edu.ua/web/public/moved/hneu/About_university/zasadu.pdf.
206. Корпоративная культура [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.hrhunter.com/lib/practicum/138>.
207. Лебеде́нко Ю. М. Компетентнісний підхід в системі вищої освіти / Ю. М. Лебеде́нко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://conf.vntu.edu.ua/humed/.../06lumsvo.pdf>.
208. Литвинова С. Г. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК) вчителів-предметників / С. Г. Литвинова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em5/content/08lsgtso.htm>.
209. Модель компетенций – это не сложно! [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.hr-portal.ru/article/model-kompetenciyy-eto-ne-slozhno>.
210. Можаяева Г. В. Философско-антропологические аспекты информатизации образования : учебное пособие [Электронный ресурс] / Г. В. Можаяева ; Федеральное агентство по образованию, Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования Томский государственный университет, [Институт дистанционного образования]. – Томск : ТГУ, 2010. 1 электрон. опт. диск цв. 12 см. Загл. с титул. экрана.

211. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки [Електронний ресурс] / Департамент науки і освіти. – Режим доступу : http://guonkh.gov.ua/reforma_osviti/1517.html.

212. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.

213. Про вищу освіту : Закон України від 17.01.2002 р. № 2984-III за станом на 05.12.2012 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>.

214. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII за станом на 10.08.2012 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

215. Про професійний розвиток працівників : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>.

216. Програма комплексної перевірки вищих навчальних закладів / Державна інспекція навчальних закладів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-program-derzhavnogo-inspektuvannja-vishih-doc112224.html>.

217. Управление распределенной образовательной средой технического университета и его филиалов / И. В. Релина, А. В. Никифоров, В. А. Сороцкий и др. : материалы VIII Всероссийской научно-методической конференции "Телематика2011" (Санкт-Петербург) // Санкт-Петербургский государственный технический университет [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ict.edu.ru/vconf/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&d=light&id_sec=69&id_thesis=2382.

218. Соловьева Ю. Н. Компетентность фирмы в условиях информационной экономики [Электронный ресурс] / Ю. Н. Соловьева. – Российское предпринимательство. – 2006. – № 4 (76). – С. 70–74. – Режим доступа : <http://www.creativeconomy.ru/articles/7417/>.

219. Технологія електронних мультимедійних видань / Сайт факультету економічної інформатики ХНЕУ. – Режим доступу : <http://ei.hneu.net/ru/specialities/temi>. – Назва з екрану.

220. Форум партнерства НТУ "КПІ". – Режим доступу : http://partnerstvo.kpi.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=197. – Назва з екрану.

221. Шехтер М. М. Цели и задачи высшего образования в современных условиях [Электронный ресурс] / М. М. Шехтер. – Режим доступа : http://psy.tsu.ru/data/pdf/4_31.pdf.

222. Ягупов В. В. Мотивація учіння студентів з особливими потребами [Електронний ресурс] / В. В. Ягупов. – Режим доступу : <http://library.rehab.org.ua/ukrainian/psicho/yagupov/print>.

223. ICT skills and jobs for a greener and smarter economy. – OECD Digital economy papers. – № 198. – OECD publishing, 2012 [Electronic resource]. – Access mode : <http://dx.doi.org/10.1787/5k994f3prlr5-en>. – Title from the screen.

224. Knowledge networks and markets. – OECD Science, Technology and Industry policy papers. – № 7. – OECD publishing, 2013 [Electronic resource]. – Access mode : <http://dx.doi.org/10.1787/5k44wzw9q5zv-en>. – Title from the screen.

225. Levy F. How technology changes demands for human skills [Electronic resource] / F. Levy. – OECD Education working papers. – № 45. – OECD publishing. – 2010. – Access mode : <http://dx.doi.org/10.1787/5kmhds6c zqzq-en>.

226. Official site of Eurostat (European Commission on Statistics). – Access mode : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>. – Title from the screen.

227. Official site of Organization of economic cooperation and development. – Access mode : <http://oecd.org>. – Title from the screen.

228. UNESCO/ACEID International Conference on Education. – 5th. – Bangkok ; 13 – 16 dec, 1999, Reforming learning, curriculum and pedagogy: innovative visions for the new century; report Publ: 2000. – 144 p. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.unesco.org/new/en/unesco/resources/online-materials/publications/unesdoc-database/>. – Title from the screen.

229. 2nd global report on adult learning and education: rethinking literacy; summary and recommendations // Second global report on adult learning and education. UNESCO Institute of Lifelong Learning / Hamburg, UIL, 2013. – 11 p. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.unesco.org/new/en/unesco/resources/online-materials/publications/unesdoc-database/>. – Title from the screen.

Зміст

Вступна стаття	3
Вступ	13
Розділ 1. Вплив інформаційної економіки на формування професійних компетентностей	17
1.1. Концепт інформаційної економіки як підґрунтя формування професійних компетентностей у сфері державного регулювання комунікаційної діяльності	17
1.2. Передумови забезпечення економіки у ІКТ-навичках персоналу	26
1.3. Інституціональні реформи в контексті проблеми формування професійних компетентностей та працевлаштування молоді в умовах інформатизації	46
1.4. Роль корпоративної культури у формуванні професійних та корпоративних компетентностей	65
Розділ 2. Забезпечення формування професійних компетентностей в умовах інформаційної економіки	73
2.1. Інформаційні потоки у функціонуванні вищих навчальних закладів ..	73
2.2. Професійне навчання в удосконаленні освітньо-кваліфікаційної структури персоналу	95
2.3. Психологічні аспекти формування професійної компетентності засобами інформаційно-комунікаційних технологій	101
2.4. Розвиток методичних підходів щодо мотивації формування професійних компетентностей.....	124
2.5. Інструменти формування професійних компетентностей: корпоративна культура навчальної установи.....	141
2.6. Формування у студентів досвіду міжкультурної комунікації на основі концепції особистісно-орієнтованого навчання.....	156
2.6.1. Особистісно-орієнтоване навчання як теоретична основа формування досвіду міжкультурної комунікації	157
2.6.2. Особистісно-орієнтована педагогічна технологія формування досвіду міжкультурної комунікації студентів та сутність її етапів	163
2.6.3. Засоби формування досвіду міжкультурної комунікації.....	168
2.7. Методичний підхід до підготовки інновативних фахівців спеціальності "Технології електронних мультимедійних видань"	178
Висновки	197
Використана література	200

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Пономаренко Володимир Степанович

Назарова Галина Валентинівна

Наумік Катерина Георгіївна та ін.

**ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ЕКОНОМІКИ**

Монографія

Відповідальний за випуск *Назарова Г. В.*

Відповідальний редактор *Оленич М. М.*

Редактор *Пушкар І. П.*

Коректор *Маркова Т. А.*

План 2014 р. Поз. № 11-Н.

Підп. до друку 30.12.2014 р. Формат 60 x 90 1/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 13,75. Обл.-вид. арк. 17,19. Тираж 500 прим. Зам. № 362.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9-А

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*

Зміст

Вступна стаття	3
Вступ	13
Розділ 1. Вплив інформаційної економіки на формування професійних компетентностей	17
1.1. Концепт інформаційної економіки як підґрунтя формування професійних компетентностей у сфері державного регулювання комунікаційної діяльності	17
1.2. Передумови забезпечення економіки у ІКТ-навичках персоналу	26
1.3. Інституціональні реформи в контексті проблеми формування професійних компетентностей та працевлаштування молоді в умовах інформатизації	46
1.4. Роль корпоративної культури у формуванні професійних та корпоративних компетентностей	65
Розділ 2. Забезпечення формування професійних компетентностей в умовах інформаційної економіки	73
2.1. Інформаційні потоки у функціонуванні вищих навчальних закладів ..	73
2.2. Професійне навчання в удосконаленні освітньо-кваліфікаційної структури персоналу	95
2.3. Психологічні аспекти формування професійної компетентності засобами інформаційно-комунікаційних технологій	101
2.4. Розвиток методичних підходів щодо мотивації формування професійних компетентностей.....	124
2.5. Інструменти формування професійних компетентностей: корпоративна культура навчальної установи.....	141
2.6. Формування у студентів досвіду міжкультурної комунікації на основі концепції особистісно-орієнтованого навчання.....	156
2.6.1. Особистісно-орієнтоване навчання як теоретична основа формування досвіду міжкультурної комунікації	157
2.6.2. Особистісно-орієнтована педагогічна технологія формування досвіду міжкультурної комунікації студентів та сутність її етапів	163
2.6.3. Засоби формування досвіду міжкультурної комунікації.....	168
2.7. Методичний підхід до підготовки інновативних фахівців спеціальності "Технології електронних мультимедійних видань"	178
Висновки	197
Використана література	200

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Пономаренко Володимир Степанович

Назарова Галина Валентинівна

Наумік Катерина Георгіївна та ін.

**ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ЕКОНОМІКИ**

Монографія

Відповідальний за випуск *Назарова Г. В.*

Відповідальний редактор *Оленич М. М.*

Редактор *Пушкар І. П.*

Коректор *Маркова Т. А.*

План 2014 р. Поз. № 11-Н.

Підп. до друку 30.12.2014 р. Формат 60 x 90 1/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 13,75. Обл.-вид. арк. 17,19. Тираж 500 прим. Зам. № 362.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9-А

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*